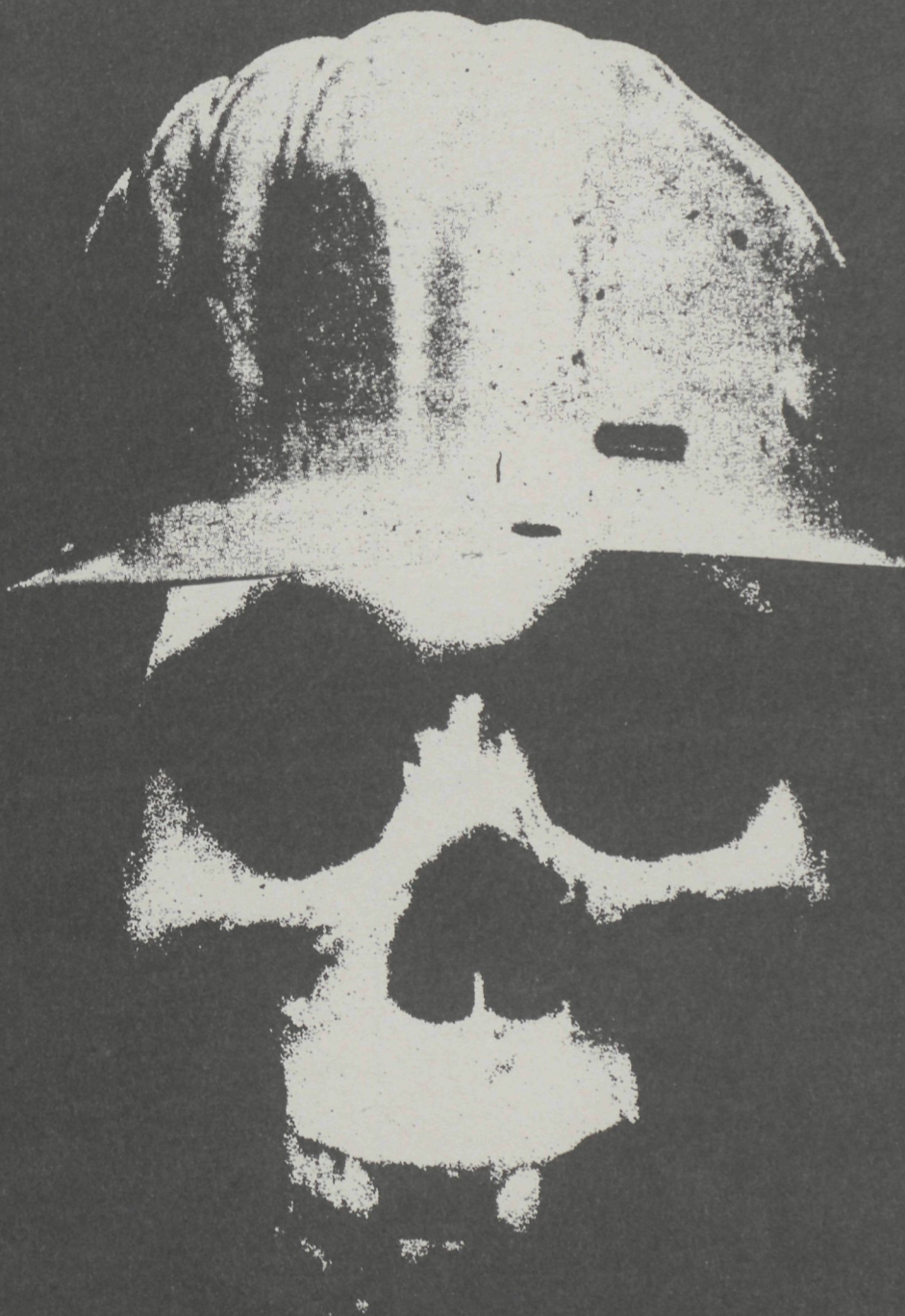

10

MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU - 6de jaargang - okt. 1986

MILIEURAMA

ASBESTGEKANKER

EDITORIAAL	2
Asbestgekanker	3
PUZZELEN	8
Licht gewogen en te donker bevonden	10
FLITSSEN	15
Ziek worden of stempelen	17
POLITIEK & Co	22
EUROPA	23
FRONTLIJN	24
BERICHTEN	25
IN VOGELVLUCHT	27
PUBLIKATIES	28
KALENDER	31

inhoud

editoriaal

Deze Milieurama moet je in de handen houden enkele dagen voor de grote nationale anti-TGV-betoging van 12 oktober in Halle. Wij doen dan ook een zeer warme oproep tot de lezers van Milieurama om massaal aanwezig te zijn die zondagnamiddag. Voor praktische details verwijzen wij u naar elders in dit nummer. Bellen naar het sekretariaat van de Bond, dat nu ook fungeert als sekretariaat van het anti-TGV-front, kan ook.

Toch graag enkele kanttekeningen: het is wel erg lang geleden dat een milieu-onderwerp (zij het dan in de breedste zin van het woord) in Vlaanderen zoveel mensen om diverse redenen zo erg in beroering heeft gebracht. Het massale verzet dat over heel Vlaanderen gerezen is, doet denken aan het grimmige verzet in de vroege jaren zeventig tegen de ongebreidelde aanleg van betonnen linten (autostrades) door dit land. Ook toen vonden boeren, burgers en milieumensen elkaar in het verzet tegen een bedreiging, die een al te zware tol eiste of zou eisen aan landbouwgrond, woonwijken, landschap en natuur. Dat gebeurde eigenlijk onder de noemer "het is nu welletjes geweest - gebruik uw gezond verstand". Toen werd resultaat geboekt door stevig georganiseerd en hevig verzet. Ja, Vlaanderen zag zelfs bruggen in aanbouw in de vlammen opgaan. Ook nu dreigt de geschiedenis zich te herhalen: een erg koppige minister De Croo, voor wie geen list of demagogisch trukje te min is, heeft zich zodanig vastgebeten in de TGV-kluif dat er flink wat verenigde krachten zullen nodig zijn om hem die kluif te doen lossen. Gelukkig slaat minister De Croo de ene tactische blunder na de andere (jääårens niks loslaten en als er dan plannen uitlekken het Hoog Komitee van Toezicht inschakelen, je moet maar durven), zodat de blauwe vos uit Brakel in feite zelf de grootste inspirator en aanstichter geworden is van de hevige verzetsgolf.

Toch worden er in de TGV-actie ook andere aksenten gelegd dan in de jaren '70. Zo is de discussie over mobiliteit en verkeersproblematiek sterk op de voorgrond getreden, thema's die in de milieusektor relatief nieuw zijn maar hoe langer hoe meer aan belang winnen.

Ook nieuw is dat het massale verzet in feite iedereen toch wat verrast heeft: in de jaren zeventig was protest normaal (de nasleep van de woelige jaren '60), maar nu in deze donkere krisistijd had bijna niemand dit nog voor mogelijk geacht. Het betekent een hart onder de riem voor hen die twifelen aan het feit dat hun inzet voor een beter milieu eigenlijk wel zin heeft.

Dirk Van Melkebeke

ASBESTGEKANKE

Reeds in de eerste eeuw voor Kristus wees Plinius er op dat asbest de gezondheid van werkers in de asbestmijnen schaadt. Rond de eeuwwisseling komen de eerste signalen door over de gezondheidsrisiko's van het werken met asbest. In 1930 kon wetenschappelijk worden aangetoond dat asbest een stoflongziekte veroorzaakt. De discussie over de risico's van het werken met asbest bereikte in de jaren zestig voorlopig een hoogtepunt. Duizenden mensen zijn dan reeds gestorven na blootstelling aan asbest.

Recente onderzoeken wijzen er op dat blootstelling aan asbest zich niet beperkt tot het werkmilieu. Ook in de buitenlucht en in drinkwater komt asbest voor. In onze geïndustrialiseerde wereld is in feite iedereen in meer of mindere mate blootgesteld aan asbestvezels. Reden waarom de werkgroep milieudefensie van de Bond Beter Leefmilieu het nodig acht om een dossier asbest te publiceren en een campagne te starten om het gebruik van asbest zo snel mogelijk verboden te krijgen.

WAT IS ASBEST EN WAARVOOR WORDT HET GEBRUIKT?

Asbest is een vezelig (silikaat) mineraal welke in een groot aantal variëteiten voorkomt. Daarvan zijn er slechts drie van praktische betekenis: chrysotiel ("witte asbest"), amosiet ("bruine asbest") en crocidoliet ("blauwe asbest").

Asbest is in feite een draadvormig gesteente dat kan gesponnen worden. Het materiaal is zeer hittebestendig, goed bestand tegen chemicaliën, duurzaam en heeft een goed isolerend

vermogen voor elektriciteit. Deze combinatie van eigenschappen hebben ertoe geleid dat asbest in meer dan 3000 produkten toegepast wordt. De industriële verwerking, die al bekend was bij de Romeinen, begint halverwege de 19de eeuw en neemt vooral na de tweede wereldoorlog een zeer hoge vlucht.

In 1980 lag de wereldproduktie van asbest tussen de 4,7-5 miljoen ton. Deze bestond voor 95% uit chrysotiel, 4% uit crocidoliet en 1% uit amosiet. In België werd in de periode 1977

tot en met 1980 op jaarbasis gemiddeld 80.000 ton asbest verwerkt. Uitgedrukt per km² landsoppervlakte verwerkte België de grootste hoeveelheid asbest in industriële produkten over de hele wereld!

Asbest heeft een groot aantal toepassingen. Tot de belangrijkste toepassingen behoren ondermeer: asbestcement, remvoeringen, brandwerende materialen, filters, materialen voor warmteisolatie.

GEVAREN VERBONDEN MET ASBEST

De onverwoestbare vezels waaruit asbest bestaat, liggen ook aan de basis van de gevaren van dit mineraal voor de gezondheid. De kleinste vezels, fibrillen genoemd, zijn slechts te zien met een elektronenmikroskoop. De asbestvezels laten zich makkelijk overlans splitsen in deeltjes met een diameter van tienden tot hondersten mikrometer. Zij kunnen daarom bij inademing zeer ver in de longen doordringen. De eerste ziekte die met asbest in verband werd gebracht is asbestose. Een vorm van stoflongziekte waar vooral zij die langdurig blootgesteld zijn geweest aan lijden. Asbestose is een verbindweefseling (dus een verstijving) van het longweefsel. Ook na de beëindiging van de blootstelling zet dit proces zich voort. Door de verminderde elasticiteit van de longen gaat de inademing steeds moeilijker tot de dood volgt. In België worden jaarlijks ongeveer 100 gevallen van deze ziekte opgetekend. In 1935 werd in Engeland ontdekt dat longkanker vaak samenhang met asbestose. Onderzoek leidde tot de konklusie dat blootstelling aan asbestvezels een verhoogd risico op longkanker met zich meebrengt. Wanneer blootstelling aan asbest gepaard gaat met roken wordt de kans op het krijgen van longkanker aanzienlijk groter.

Ongeveer dertig jaar geleden werd voor het eerst een relatie gelegd tussen asbest en mesothelioom. Mesothelioom is een kanker van het longvlies of, minder vaak voorkomend, van het buikvlies. Het is zeer moeilijk een diagnose vast te stellen en de latentietijd (= de tijd die verloopt vooraleer het lichaam reageert op asbestopname) is zeer lang. Wanneer bij een patient mesothelioom is vastgesteld, dan volgt binnen ongeveer een jaar onherroepelijk de dood. Wetenschappelijk onderzoek sinds 1960 heeft aangetoond dat geringe blootstelling aan asbest mesothelioom tot gevolg kan hebben. Aanvankelijk werd alleen blauwe asbest als oorzaak van mesothelioom gezien; nu is bewezen dat alle soorten van asbest mesothelioom kunnen veroorzaken. Mesothelioom kan men zowel in het beroepsleven als daarbuiten oplopen. In België werden er tussen 1971 en 1975 11 mesothelioomgevallen opgetekend, in de periode 1981-1983 was dit reeds opgelopen tot 38.

Studies over beroepsmatige blootstelling aan asbest geven aan dat met de kans op het krijgen van mesothelioom ook de kans op longkanker vergroot. Daarnaast zijn er sterke aanwijzingen dat asbest zowel kanker kan veroorzaken als kanker kan bevorderen. Er is geen enkele reden

ASBEST-EISENPLATFORM

- rekening houden met de niet-professioneel blootgestelden;
- inventariseren van bestaande asbestsputlagen en asbestisolatie;
- het verwijderen van asbest dient op een veilige, zowel voor de arbeiders als voor de omgeving, en deskundige manier te gebeuren;
- asbest in openbare gebouwen moet onmiddellijk worden verwijderd, zo niet moeten de gebouwen worden gesloten;
- opzetten van een sensibiliseringscampagne en het verschaffen van volledige en juiste informatie naar de konsumenten, de arbeiders en het brede publiek toe;
- onmiddellijk verbod op asbesthoudende remvoeringen;
- kontrole op de naleving van de wetgeving in verband met het reinigen van remvoeringen in garages;
- storten van asbest en asbestbevattende afval (schredder, bouwafval, oude golfplaten,...) moet op een veilige manier gebeuren; d.w.z. zonder gevaar voor lucht- en/of waterverontreiniging door asbest;
- onmiddellijk verbod op blauwe en bruine asbest;
- op korte termijn asbest in alle toepassingen vervangen door andere produkten; daarna: sluiten van de grenzen voor asbest;
- geleidelijk aan de asbestcementbuizen van het waterleidingsnet vervangen door buizen van een ander materiaal;
- onmiddellijk verbod op het gebruik van asbestbevattende filters voor dranken, voedingswaren en medicijnen;
- bij afbraak van gebouwen: asbest op voorhand en deskundig verwijderen; de afval (ook asbestcement) apart afvoeren en deskundig storten;
- geld vrijmaken voor het onderzoek naar asbestziekten;
- vlottere erkenning van beroepsziekten als gevolg van blootstelling aan asbest.

aan te nemen dat er een veilige grens bestaat beneden dewelke men geen gevaar loopt. Ook kleine hoeveelheden asbest veroorzaken, wanneer zij in het lichaam terecht komen, kwalijke gevolgen.

Hoewel vaak gezegd wordt dat bepaalde asbestsoorten gevaarlijker zijn dan andere, blijkt op grond van de thans beschikbare gegevens dat veeleer de afmetingen (diameter en lengte) aan de basis liggen van de gezondheidsrisiko's. De asbestsoort speelt veeleer een ondergeschikte rol.

HOE KOMEN WIJ IN KONTAKT MET ASBEST?

Het gekendste kanaal is asbestkontakt via de beroepsbezigheden. Maar ook de konsument komt met asbest in kontakt wanneer gebruik wordt gemaakt van asbesthoudende produkten. De doorsnee burger ademt en drinkt asbestvezels in via de lucht en het drinkwater.

In diverse **beroepen** komt men met asbest in kontakt. Rechtstreeks door het werken in de asbestverwerkende industrie of onrechtstreeks door het kontakt met asbesthoudende produkten. Het **grootste asbestverwerkende bedrijf** in België is Eternit te Kapelle-op-den-Bos. Het bedrijf maakt asbestcement-produkten zoals golfplaten, vlakke platen, buizen en bloembakken. Andere asbestverwerkende bedrijven in België zijn o.m.: Scheerders van Kerckhove (N.V. SVK), Solvay, N.V. PRB Defensie, Boel Scheepswerven, General Motors Continental N.V., Imperbel.

In de **bouw en aanverwante bedrijven** worden allerlei materialen gebruikt waarin asbest is verwerkt: golfplaten, vlakke platen, buizen, kitten, lijmen, vulmiddelen en isolatiematerialen. Bij verwerking of bewerking van deze produkten komen asbestvezels vrij.

Asbest werd vroeger veelvuldig gebruikt als isolatiemateriaal in **schepen**. Blootstelling aan asbestvezels is derhalve onvermijdelijk bij reparatiewerken aan oudere schepen.

Asbest wordt verwerkt in remvoeringen, koppingsplaten en pakkingen. Zowel bij onderhoud als bij herstelling komen asbestvezels vrij. Hoewel wettelijk verboden, worden in België nog veel remmen met perslucht gekuist.

De **konsument** kan met asbest in kontakt komen via asbesthoudende produkten zoals kookplaatjes, ovens, haardrogers, broodroosters, vloerbedekking (Novilon), asbestcement-produkten en het drinken van drank gefilterd door asbestfilters. Asbestvezels komen uit deze produkten vrij door slijtage en bij doe-het-zelf activiteiten, zoals het boren in een muur van asbesthoudend materiaal.

Asbest hangt eveneens in de **buitenlucht**. Op elke stortplaats worden ook asbesthoudende materialen gestort. Na het storten wordt het afval door een bulldozer fijngereden. Hierdoor komen asbestvezels vrij tot dat het afval afdoend is afgedekt.

Asbestvezels komen vrij door slijtage. Asbesthoudende remvoeringen slijten, zodat telkens een auto remt asbestvezels in de buitenlucht worden verspreid. Ook golfplaten en waterleidingsbuizen

van asbestcement slijten en zijn oorzaak van asbestvezelafgifte.

De lichte asbestvezels blijven in de lucht zweven en worden door de wind verspreid zodat overal asbestvezels aanwezig zijn.

Tenslotte bestaat een groot deel van ons waterleidingsnet uit asbestcementbuizen. Door het afslijten komen asbestvezels in het **drinkwater** terecht. Bij zeer korrosief water kan dit oplopen tot 1 miljoen vezels per liter!

AKTIES TEGEN ASBEST

Een veilige grens voor het werken of kontakt met asbest bestaat niet. Voor kankerverwekkende stoffen als asbest geldt dat elke vezel er één teveel kan zijn. Het is derhalve noodzakelijk zo snel mogelijk tot een verbod op het gebruik van asbest te komen. Voor de meeste toepassingen van asbest bestaan nu reeds aanvaardbare alternatieven. De nog aanwezige asbest(produkten) moeten op korte termijn vakkundig verwij-

Stalen konstruktie bekleed met asbestspuitlagen

Het op de markt brengen of gebruik van asbesthoudende produkten is slechts toegestaan indien voorzien van dit etiket.

derd worden en op een verantwoorde manier afgevoerd. De wettelijke beschermingsmaatregelen ter voorkoming van de blootstelling aan asbestvezels moet uitgebreid worden van de werknemers tot de hele bevolking. Asbest is immers een milieuprobleem. De nieuwe EG-richtlijn die voor 1987 ingevoerd moet zijn kan een mooie aanleiding zijn om het gebruik van asbest totaal te verbieden. In West-Duitsland heeft men vorig jaar reeds tal van toepassingen verboden. In Zweden geldt een totaal verbod op asbest. Tenslotte willen wij opmerken dat als reactie op de weerstand tegen het gebruik van asbest de asbestverwerkende industrie zich naar de derde wereld verplaatst. Hiermede verplaatst het probleem zich, terwijl uiteindelijk asbest de wereld uit moet!

Werkgroep Milieudefensie

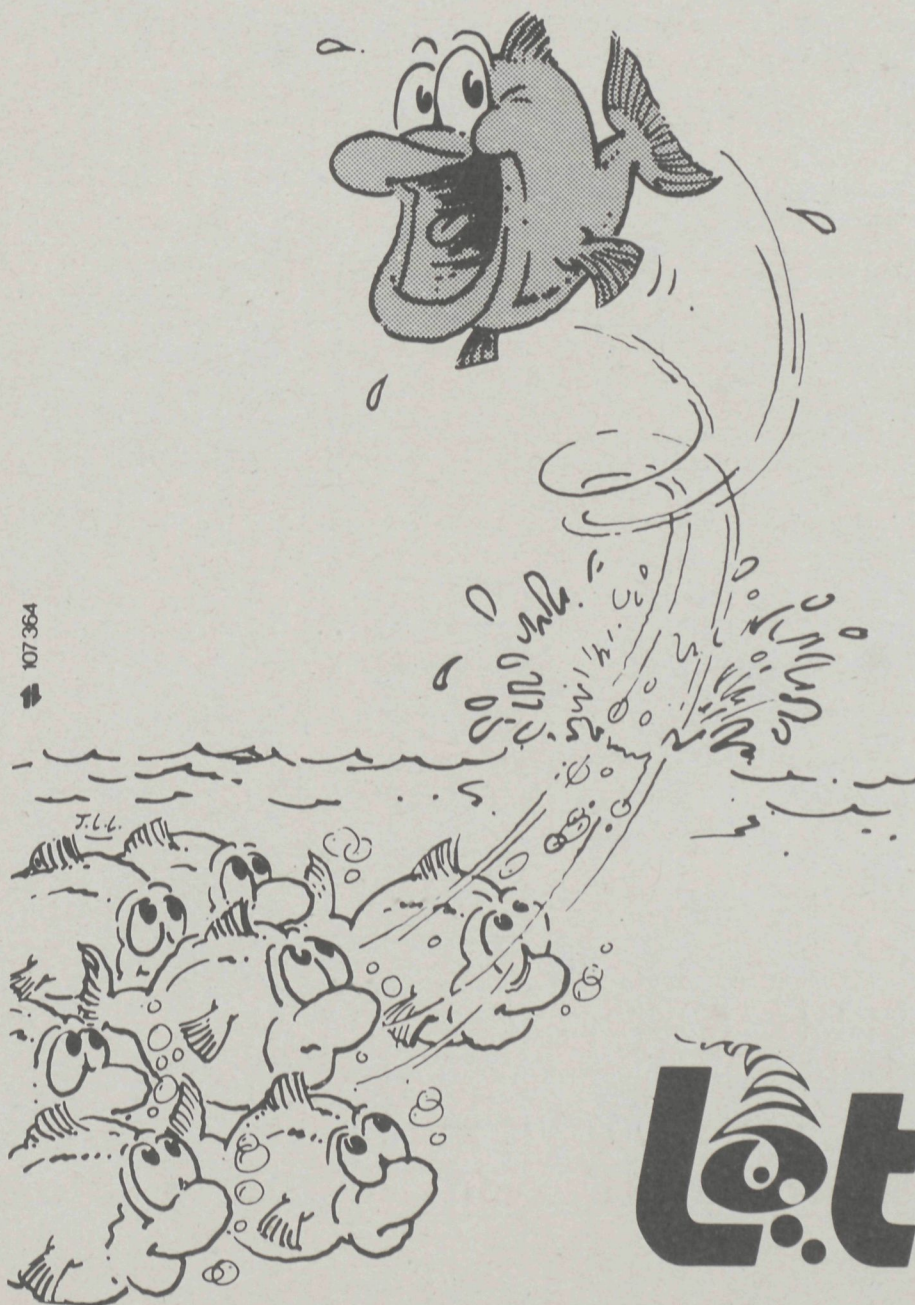
BRONNEN

- Asbest: ook een milieuprobleem, Lucas Reijnders, 1983.
- Werkgroep van Deskundigen van de Nationale MAC commissie, Asbestrapport, Voorburg 1983.
- Asbestos and disease, I.J. Selikoff, D.K.L. Lee, Academic Press, NY 1978.
- Asbestos, effects on health of exposure to asbestos, Health & Safety Commission 1985. R. Doll & J. Peto.
- Asbest; een dodelijk gevaar, Industriebond FNV, 1980.
- Asbest een opgelost probleem? Eindwerk UIA, R. Dillen, 72 blz., 1983.

ASBESTDOSSIER

- Wie meer wil weten over asbest en asbest-
- produkten en de talrijke ermee verbonden
- gevaren voor mens en milieu, kan het
- spiksplinternieuwe "Dossier asbest" van
- de Bond Beter Leefmilieu bestellen. Het
- telt 60 bladzijden en is verkrijgbaar door
- overmaking van 200+20 fr. op rekeningnum-
- mer 001-1475401-18 van de Bond Beter
- Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel
- met vermelding van "Dossier Asbest".

Spring eruit, win de Lotto-buit.

107 364

Lotto®

puzzelen

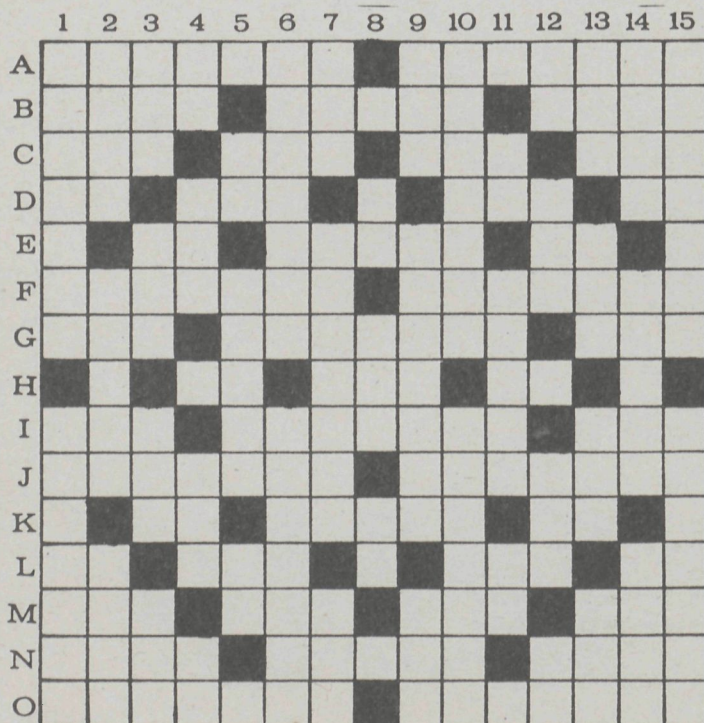
Dirk Serneels

HORIZONTAAL

- A. Rode specerij - zelfzucht
- B. Bruingeel - strijdperk - zuivelprodukt
- C. Luxemburgse zender - bouwland - Duitse rivier - amfibie
- D. Voorzetsel - deel van een vrucht - loofboom - Japans bordspel
- E. Onder andere - Russisch gebergte - en andere
- F. Staathuishoudkunde - nationaal-socialisme
- G. Mannetjesschaap - oorsprong - lidwoord
- H. Landbouwwerktuig - duin - bevel
- I. Deel van een boom - verrassende beweging - papegaai
- J. Kuchen - pachthoeve
- K. Ajuin - smalle weg - ezelsgeluid
- L. Klaar - poes - telwoord - oud testament
- M. Kever - deel van een oor - tijdperk - mineraalwater
- N. Voedsel - intrest - machinepistool
- O. Beroemd - deel van een gebit

VERTIKAAL

1. Deurwachter - schouwburg
2. Schriftelijk stuk - chocoladegrondstof - portret
3. Schil - familielid - biljartstok - hert
4. Reservatis reservandis - kookgerei - geitebaardje - nieuwe maan
5. Kippeprodukt - binnenhalen van gewas - aluminium
6. Schrijfkamer - plagerij
7. Woonschip - vooraanstaand - ongewenste opening
8. Slede - minister van Justitie - getij
9. Een zekere - verfgrondstof - kunstwerk
10. Javaans orkest - ontkennen
11. Muzieknoot - scherp gras - muzieknoot
12. Eerste persoon - kiezelsteen - koraalbank - heilige
13. Plantenvocht - Noorse god - uitroep - bevel
14. Ingewand - ondergrondse tram - niet gesloten
15. Loofboom - verwijdering

E 7	
F 9	
N 1	
A 4	
I 11	
A 12	
N 7	
L 8	
J 3	
M 13	
I 6	
L 1	
B 7	
G 7	
C 6	
H 5	

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Wanneer, na het oplossen van het kruiswoordraadsel, de aangeduide letters in het mini-roostertje worden ingevuld, kan men van boven naar onder een begrip uit de milieubeschermingswereld lezen waaraan in deze Milieurama aandacht wordt besteed. Indien u ons dit begrip per gele briefkaart of per brief laat weten, maakt u een kans op het winnen van een boekenpakket. Sturen naar: Milieurama-Puzzelen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel. De oplossingen dienen ons te bereiken voor 1 november.

Oplossing van het juli/augustus-nummer: 1. Mutagenese; 2. Erosie; 3. Steenkool; 4. Trilgras; 5. Otter; 6. Verkeer; 7. Evolutieleer; 8. Recyclage; 9. Slochteren; 10. Cyanide; 11. Havenslib; 12. Ongedierte; 13. Tessenderlo; 14. Waterkracht; 15. Aardgas; 16. Toluene; 17. Eikel; 18. Radium; 19. Vinvis; 20. Eland; 21. Ringslang; 22. Ontbossing; 23. Nestvaren; 24. Trident; 25. Roker; 26. Eikelmus; 27. Isolatie; 28. Nertsmantel; 29. Iepetak. De vier gevolgen van de bio-industrie: mestoverschot, waterverontreiniging, reukhinder en geluidsoverlast. Uit de juiste oplossingen werd **Luc Meul** uit Oud-Turnhout als winnaar geloot. Hij zal eerstdaags een boekenpakket ontvangen.

Milieurecht

door W. Lambrechts

Een uiterst overzichtelijk werk, geschreven in een glasheldere stijl dat voor niet-juristen en juristen de regels en wetten inzake milieuhygiënerecht en milieubeschermingsrecht op een rijtje zet. Niet alleen de theorie, maar ook de praktische toepassing van de wetgeving.

Kortom: een uitstekend overzicht voor wie zich voor een gezond milieu inzet.

Het werk is geschreven door Prof. W. Lambrechts, hoogleraar aan de U.I.A., waar hij o.a. verantwoordelijk is voor het juridisch praktikum van het programma Milieukunde.

Omvang: 368 pag. Prijs: 1.100 fr. Bestelcode: G 136

Gevaarlijke Stoffen

door L. Lavryssen

Deze publikatie heeft de grote verdienste de materie van "gevaarlijke stoffen" te ordenen en toegankelijk te maken. In de eerste 3 hoofdstukken vindt U de wetgeving inzake gevaarlijke stoffen en preparaten, ontplofbare en springstoffen en radioactieve stoffen. Het transport van gevaarlijke producten en de problemen rond gevaarlijk afval worden elk in een apart hoofdstuk behandeld.

De niet-jurist zal dit boek appreciëren omdat het een inzicht geeft in talrijke moeilijke rechtsregels, zonder in juridisch jargon te vervallen.

L. Lavryssen is wetenschappelijk medewerker van het Informatie en Onderzoekcentrum voor Milieuhygiënerecht aan de R.U.G.

Omvang: 244 pag.
Prijs: 850 fr.
Bestelcode: BVL 0001

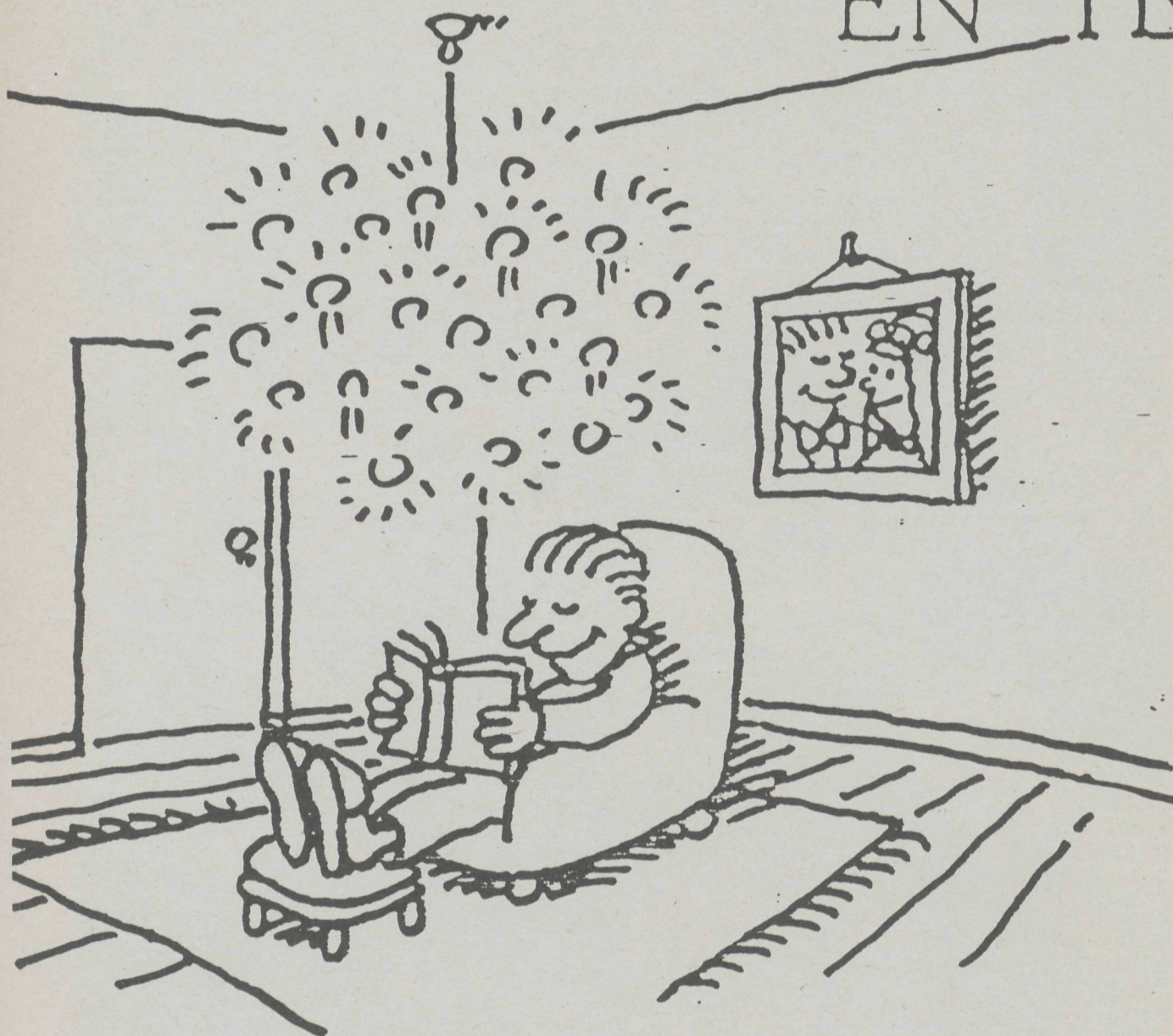
U kan telefonisch bestellen bij Mevr. S. Wieme op het nummer 02/736 89 80 of U kan schrijven naar

**story
recht**

E.Story-Scientia

wetenschappelijke uitgeverij
de Jamblinne de Meuxplein 34-35
1040 Brussel

LICHT GEWOGEN EN TE

De verlichting van een gemiddelde woning verbruikt 250 tot 300 kilowattuur per jaar. Dit is ongeveer drie procent van het huishoudelijk energieverbruik. Niet zo heel veel dus. In het achterhoofd houdende dat vele kleintjes één groot maken, en dat wie het kleine niet eert, het grote niet weerd is, vonden wij het toch nuttig om een artikel te wijden aan de energiebesparing op de binnenhuisverlichting, zodat de drie procent kan worden teruggebracht tot twee procent of zelfs nog minder, en dit zonder kaars en petroleumlamp van de zolder te halen.

DONKER BEVONDEN

GLOEILAMPEN

De meest bekende en tevens oudste vorm van elektrische verlichting is vanzelfsprekend de gloeilamp, ook wel peer genoemd. Het licht wordt opgewekt door het elektrisch verhitten van een spiraalvormige wolframdraad tot een temperatuur van 2 tot 3000 °C, die zich in een luchtledig glasballonnetje bevindt. De gemiddelde levensduur van een gloeilamp bedraagt duizend uren. Het rendement (d.w.z. de hoeveelheid licht, uitgedrukt in lumen = lm, die wordt uitgestraald per hoeveelheid elektrisch vermogen, uitgedrukt in watt = W) varieert tussen tien en vijftien lumen per watt. De kleur van het verspreide licht is rozig wit en benadert dat van vuur; het wordt dan ook als warm en aangenaam ervaren. De kleurweergave (dit is een schatting van de graad van overeenkomst tussen het chromatische uitzicht van een reeks kleurmonsters verlicht door de betreffende lichtbron en het uitzicht van dezelfde monsters verlicht door een referentiebron) bedraagt honderd procent, en is dus optimaal.

TL-LAMPEN

De werking van een TL-lamp (TL = tube luminescent) of, in beter Nederlands, fluorescentiebuis is iets ingewikkelder dan die van de gloeilamp. Ze is gevuld met kwikgas onder lage druk, en de binnenwand is bedekt met een fluorescerend poeder. Door ontlading van de elektrische stroom in de kwikdamp wordt er (onzichtbare) ultraviolette straling opgewekt, die in zichtbaar licht wordt omgezet door de fluorescente stof op de buiswand. Opvallend is dat een TL-lamp, in tegenstelling tot een gloeilamp, niet of nauwelijks opwarmt. Om een TL-lamp te laten werken is wel een speciale voorschakelapparatuur vereist met een starter en een ballast, die de stroom door de ontlading onder controle houdt. Gewone TL-lampen hebben een doormeter van 38 millimeter; de zogenaamde TLD-buizen hebben een diameter van 26 millimeter. De gemiddelde levensduur is 7500 uren; een TL-lamp gaat dus 7,5 maal langer mee dan een gloeilamp.

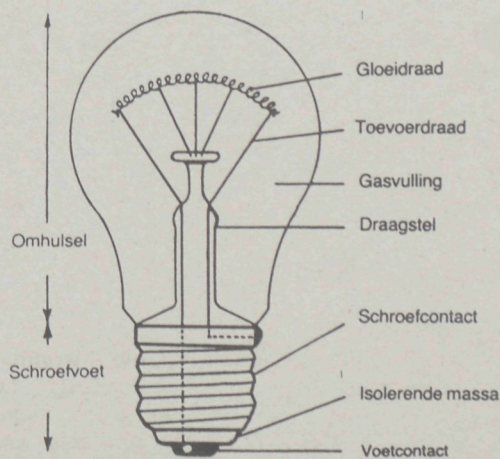
Het rendement bedraagt 90 tot 96 lumen per watt. De kleur van het verspreide licht is afhankelijk van het gebruikte fluorescentiepoeder. Alhoewel het vaak als koud en onaangenaam wordt ervaren, bestaan er TL-buizen die hetzelfde warme licht verspreiden als gloeilampen, kleur 32 bijvoorbeeld. De kleurweergave bedraagt, afhankelijk van het gebruikte fluorescentiepoeder, 50 tot 90 procent.

SL- EN PL-LAMPEN

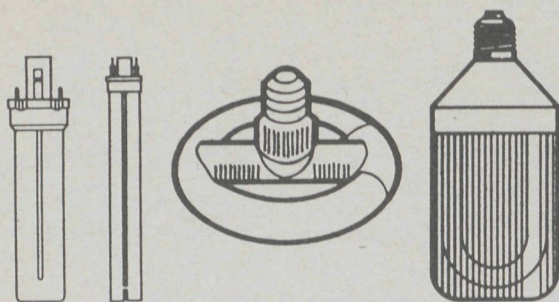
Om een combinatie te hebben van het handige formaat van de gloeilamp en het hoge rendement van een TL-lamp, werden de compacte fluorescentielampen ontwikkeld. Deze kwamen enkele jaren geleden op de markt. Eigenlijk zijn het TL-buizen die opgerold zitten in een glazen omhulsel of plastieken bol (SL-lampen), of cirkelvormig gebogen zijn (cirkolux-lampen), of de vorm hebben van een dubbele mini-buis (PL-lampen).

De SL-lampen zijn bestemd om de gewone gloeilamp te vervangen; ze zijn wel zwaarder (ca. 0,5 kg) en iets groter (15 tot 17 cm lang) en vierkanter (de meeste merken althans). De voor fluorescentielampen noodzakelijke voorschakelapparatuur is in de voet van de lamp ingebouwd. Ze hebben een normale lampvoet (E 27) met schroefdraad en passen in gelijk welke gewone fitting, voor zover de lampekop groot genoeg is en de schemer- of hanglamp in staat is om het bijkomende gewicht te dragen. Ze zijn verkrijgbaar in de volgende sterkten: 9, 13, 18 en 25 watt; de lichtsterkte hiervan stemt overeen met die van een gloeilamp van respectievelijk 40, 60, 75 en 100 watt. Het rendement bedraagt 46 tot 53 lumen per watt; dit is het vier- tot vijfde van een gloeilamp en iets meer dan de helft van het rendement van een gewone TL-lamp.

De cirkelvormige lampen hebben een doorsnede van 16,5 of 21 centimeter, en zijn eveneens uitgerust met een E 27-lampvoet waarin de voorschakelapparatuur werd ingebouwd. De cirko-

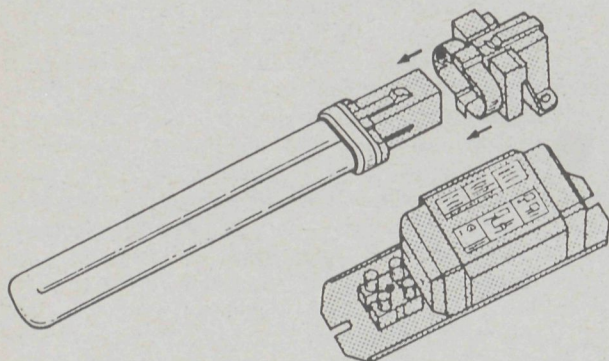

Gloeilamp

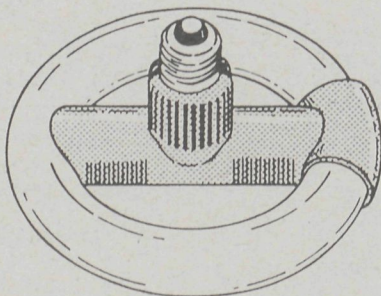
Kompakte fluorescentielampen

lux-lamp heeft een vermogen van 12, 18 of 24 watt, en de lichtsterkte komt overeen met die van een gewone gloeilamp van respectievelijk 60, 75 en twee maal 60 watt. Het rendement bedraagt 55 tot 60 lumen per watt.

PL-lamp

De PL-lampen hebben een afwijkende lampvoet en zijn voornamelijk ontworpen voor een nieuwe generatie kleine verlichtingstoestellen. De starter werd in de lampvoet ingebouwd; de ballast is afzonderlijk. Normale schemerlampen kunnen ervoor geschikt gemaakt worden met behulp van een speciale houder en de ballast. De lengte

Cirkolux-lamp

van een PL-lamp bedraagt 17 centimeter. De beschikbare vermogens zijn 7, 9 en 11 watt, overeenkomend met gloeilampen van respectievelijk 40, 60 en 75 watt. Het rendement schommelt tussen 58 en 80 lumen per watt.

De rozig witte kleur van het door al deze kompakte fluorescentielampen verspreide licht is vergelijkbaar met dat van een gloeilamp. De gemiddelde levensduur is 5000 uren; dit is vijfmaal langer dan bij een gloeilamp. De kleurweergave is 82 procent. De volledige lichtsterkte wordt pas enkele minuten na het inschakelen bereikt.

HALOGEENLAMPEN

Halogeenlampen functioneren volgens hetzelfde principe als dat van een gewone gloeilamp, met dit verschil dat ze niet luchtledig zijn, maar gevuld met halogeengas. Daardoor keert de verdampte wolfram naar de gloeidraadsdraad terug in plaats van neer te slaan op de glaswand. Als gevolg hiervan wordt het rendement verhoogd tot 17 à 34 lumen per watt, en de levensduur verdubbeld (2000 uren). Ze geven een zeer wit licht af en hebben over het algemeen een hoog vermogen (250 tot 5000 watt). Daarom worden ze vooral gebruikt om grote oppervlakten te verlichten, bijvoorbeeld sportvelden, parken, tuinen, enz. Er bestaan echter ook halogeenspots voor huishoudelijk verbruik met een vermogen van bijvoorbeeld 35 watt. De kleurweergave van halogeenlampen is, net als bij gewone gloeilampen, honderd procent.

DE KEUZE

Bij het kiezen van een lamp die zo weinig mogelijk elektriciteit gebruikt, moeten we letten op het rendement (zie ook tabel en grafiek). Deze duidt immers aan hoeveel licht elke lamp geeft per verbruikte watt elektriciteit. Wat daarbij opvalt, is natuurlijk de abominabele prestatie van de gloeilamp (10 tot 15 lm/W). Een TL-lamp doet het zes tot zeven maal beter, de kompakte fluorescentielampen gemiddeld vier maal, en een halogeenlamp presteert nog altijd dubbel zo goed. Bovendien gaan al deze lampen veel langer mee dan een gloeilamp. Om het wat minder genuanceerd te zeggen: gloeilampen geven veel warmte en weinig licht, en moeten stilaan als voorbijgestreefd beschouwd worden op vele toepassingsgebieden. Het enige wat in het voordeel spreekt van de gloeilamp is haar kleurweergave, maar dit weegt voor binnenhuisverlichting zeker niet op tegen het lage rendement en de korte levensduur. In keukens, badkamer, hal, garage en werkplaats is het dan ook aangewezen om de zeer energiezuinige TL(D)-lampen te gebruiken. En denk eraan: er bestaan ook TL-lampen die een warm en aangenaam licht verspreiden.

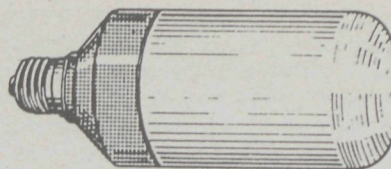
Voor slaapkamers, de huiskamer en het salon zijn de meer decoratieve en in lusters en lampenkappen verwerkbare SL-, PL- en cirkolux-lampen zeer geschikt. Op die manier kan men niet minder dan 75 procent energie besparen! Niet alleen energie trouwens want ondanks de hoge aankoopprijs van deze kompakte fluorescentielampen kan er ook een flinke som geld uitgespaard worden, zoals wordt aangetoond in Test-Aankoop 241. Dit gaat van 200 tot bijna 1200 frank voor de ganse levensduur van de lamp (5000

uren), rekening houdend met de reële kosten, namelijk de energie en de aankoopprijs van de lamp (en eventuele hulpstukken).

FABELS

Enkele decennia geleden geloofde men dat menstruerende vrouwen in geen geval mochten meehelpen bij het inmaken van groenten of fruit; het wekken (of invriezen) zou dan immers mislukken. Op enkele bijgelovige uitzonderingen na is die stelling door iedereen naar het rijk der fabelen verwezen.

In deze modernere tijden doet er echter een ander, iets meer technologisch, fabeltje de ronde. Het aan- en uitschakelen van TL-lampen zou bijkomende energie vragen; als je maar voor korte tijd de kamer verlaat, laat je ze dus best branden. Onzin! Het aan- en uitschakelen kan ten hoogste een beetje extra-slijtage

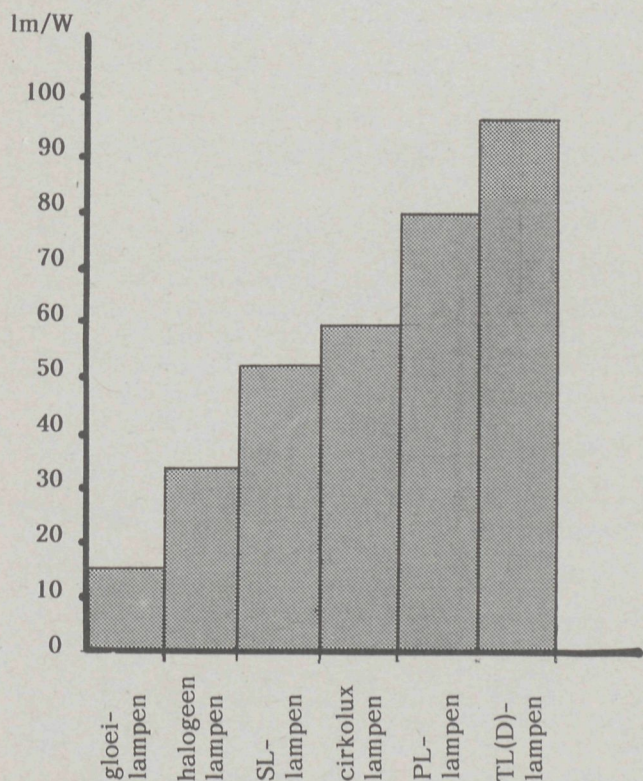
SL-lamp

veroorzaken, maar dat geldt evenzeer voor gloeilampen. Bovendien is deze slijtage zo miniem dat het niet opweegt tegen de kosten voor het onnodig laten branden van de verlichting. Doof dus steeds alle licht, gloeilamp of TL-buis, als je een ruimte verlaat, ook al is het maar voor vijf minuutjes.

WITTE MUREN

Bij een algemene verlichting zendt de lichtbron haar lichtstroom niet enkel naar één richting uit. De kleur van het plafond, de muren, de vloer en de meubelen speelt een grote rol bij de verspreiding van het licht. Lichte tinten weerkaatsen het licht, donkere tinten absorberen een groot deel van het licht. Dit heeft voor gevolg dat men bij donkere wanden twee tot drie maal zoveel energie nodig heeft om een zelfde verlichtingssterkte te bekomen. Indirekte verlichting betekent altijd een rendementsverlies, en is dus te vermijden. Indien het toch wordt toegepast, zorg er dan voor dat de reflekterende oppervlakten wit zijn, zoniet kan het lichtverlies 75 procent en meer bedragen. Ook af te raden zijn dikke en duistere lampekappen. Sfeer- en schemerverlichting kan evengoed bekomen worden met een zwakkere lamp in een minder licht absorberende kap. Bij het doen van precisiewerk (naaien, lezen, modelbouw,...) is het beter één sterke richtbare lamp te gebruiken in plaats van de hele kamer in een zee van licht onder te dompelen. Het is overigens het beste om alle lichtpunten zo aan te leggen dat ze elk door een afzonderlijke schakelaar kunnen bediend worden. Lusters waarin meerdere lampen moeten worden gedraaid, verspillen energie omdat het rendement van lampen met klein vermogen lager ligt dan bij lampen met een groot vermogen. Een lamp van honderd watt geeft dus meer licht dan vier lampen van 25 watt.

Het verlichten van een schilderij, van een gevel

	levensduur (uren)	rendement (lm/W)	kleurweergave	kleur van het licht
Gloeilampen	1000	10-15	100%	rozig wit
TL(D)-lampen	7500	90-96	50-90%	naargelang tint
SL-lampen	5000	46-53	82%	rozig wit
Cirkoluxlampen	5000	55-60	82%	rozig wit
PL-lampen	5000	58-80	82%	rozig wit
Halogeenlampen	2000	17-34	100%	wit

of de tuin kan misschien wel decoratief gevonden worden, maar is en blijft energieverpilling. Ook de gewone buitenverlichting hoeft zeker niet de hele avond of nacht aan te blijven.

Gloeilampen met een gemetalliseerde kap worden beter niet gebruikt, vermits een deel van het licht wordt tegengehouden. Ook is het zo dat lampen in wit melkglas een lager rendement hebben dan lampen in helder glas. Dit geldt niet alleen voor gloeilampen maar ook voor SL-lampen, waarvan er eveneens matte en heldere versies bestaan. De laatste geeft gemiddeld 20 procent meer licht. Als de lichtschakelaar vervangen wordt door een dimmer, kan de verlichtingssterkte volledig naar eigen keuze geregeld worden, en het energieverbruik op die manier beperkt worden. Dimmers kunnen zowel voor gloeilampverlichting als voor TL-verlichting gebruikt worden. Een bijkomend voordeel is dat de vermindering van het vermogen in de gloeilampen de levensduur ervan in grote mate verhoogt. Tot slot nog iets voor de viezerikken onder ons: vuile lampen kunnen tot 30 procent van hun rendement verliezen. Houd de verlichting dus proper, zo niet moeten misschien bijkomende lampen worden ingeschakeld.

BIBLIOGRAFIE

-Synthese van de hedendaagse elektrische lichtbronnen (P. Phillipot); in Elektriciteit nr. 180 (juni 1985).

-Een echte vooruitgang: 15 energiezuinige lampen; in Test-Aankoop nr. 241 (juli-augustus 1983).

-Verlichting: oordeelkundig kiezen, oordeelkundig gebruiken; Vereniging der Elektriciteitsbedrijven in België, Brussel.

-Energie sparen in het huishouden; Staatssecretariaat voor Energie, Brussel.

-Milieusparend huishouden (Marijke M.A. Brunt); Stichting Natuur en Milieu, Utrecht, 1983.

-Energie besparen: alles over behaaglijk wonen met minder energie (L.W. Koot); Elmar, Rijswijk, 1984.

-Honderd vragen over energie besparen thuis (Sak van den Boom & Peter de Jong); Het Spectrum, Antwerpen, 1981.

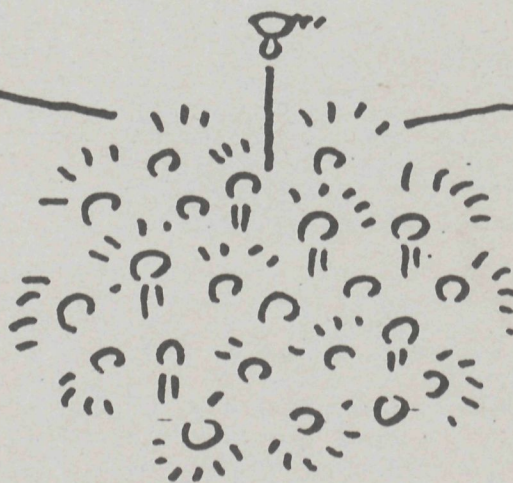
-Thuis energie besparen; Verbruikersunie Test-Aankoop, Brussel, 1983.

-Praktisch milieubeheer in en om het huis (Egmont R. Koch); A.W. Bruna, Aartselaar, 1985.

ONDER EEN GOEDE LEESLAMP WORDT AGATHA CHRISTIE INEENS VEEL SPANNENDER.

TIPS

- gebruik zo veel mogelijk TL(D)lampen of compacte fluorescentielampen i.p.v. gloeilampen;
- alle lampen doven bij het verlaten van een vertrek, ook TL-lampen;
- bij lichte muren, plafonds, vloer en meubelen is er minder verlichting nodig;
- geen indirecte verlichting gebruiken;
- geen donkere en duistere lampekappen gebruiken;
- voor het doen van precisiewerk één sterke lamp gebruiken i.p.v. de ganze kamer te verlichten;
- voorzie voor elke lamp een aparte schakelaar;
- geen meerlampige lusters gebruiken;
- één sterke lamp verbruikt minder energie dan meerdere zwakke lampen;
- geen decoratieve verlichting gebruiken (schilderijen, gevels, tuin,...);
- lampen in helder glas hebben een beter rendement dan lampen in mat glas of lampen met een gemetalliseerde kap;
- dimmers beperken het energieverbruik;
- de lampen regelmatig reinigen.

Dirk Serneels

● Van de ongeveer 1 miljoen ton vliegias, die door de elektriciteitssector in Vlaanderen wordt geproduceerd, wordt momenteel een 400.000 ton gerecycled. Er wordt tevens uitgekeken naar een mogelijk alternatief voor de verwerking van vliegias in isolatie-bouwstenen.

● Het college van Burgemeester en Schepenen van Antwerpen keurde een advies goed voor het hernieuwen van de exploitatievergunning voor het bedrijf Métallurgie-Hoboken-Overpelt. Opvallend hierbij is dat Antwerpen ook immissienormen bepleit, alhoewel daar op nationaal of Vlaams vlak nog geen richtlijnen voor bestaan.

● Het "Chunnel-project" stuit hoe langer, hoe meer op protest. Niet alleen de milieubeweging en de veerdiensten brengen hun zwaarste geschut in stelling, maar nu hebben ook de investeerders in de Londense City verklaard dat het momenteel niet geschikt is om aandelen in de firma Euro-tunnel op de beurs te brengen.

● Een onderzoekskommissie van het distrikt Sacramento in Californië (VS) is tot de bevinding gekomen dat verscheidene personeelsleden van de kerncentrale Rancho Seco op het werk geregeld onder invloed zijn van alkohol, marihuana en cocaïne.

● In 1969 heeft zich in een reaktor van een kerncentrale in het noordwesten van China, een "ernstig ongeluk" voorgedaan, aldus het Chinese maandblad "China in opbouw". In China komt het zelden voor dat kernongelukken in de openbaarheid worden gebracht.

● Volgens een onderzoek aan de universiteit van Illinois hebben vrolijke varkens beter vlees. Varkens die speelgoed

krijgen en iedere week een paar minuten vertroeteld worden, zijn geneigd om beter vlees aan te maken.

● Het 10 meter hoge beeld van farao Ramses II moet van het stationsplein in Kaïro (Egypte) weg naar een gezondere plaats. Volgens het hoofd van het Egyptisch bureau voor oudheidkunde is het beeld beschadigd door uitlaatgassen en de bouw van de metro.

● Vorig jaar is in de landen van de OESO de elektriciteitsproductie door kernenergie met 19,2% gestegen. Volgens het atoombureau van de OESO is dit de grootste stijging sinds 1977.

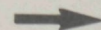
● In de proefreaktor van de Princeton Tokamak-fusioreaktor in het Amerikaanse Plainsboro is tijdens een experiment een rekordtemperatuur van 200.000.000 C° bereikt, 10 maal hoger dan de kern van de zon. Dit is de temperatuur die nodig is in een commerciële fusioreaktor voor de opwekking van elektriciteit.

● Volgens prof. Schill van de universiteitskliniek voor dermatologie in München is de milieuverontreiniging door zware metalen en fosfaat de oorzaak van de tanende kwaliteit van het mannelijk zaad.

● In het Franse Ballène in de Vaucluse zullen krokodillen worden gekweekt in vijvers gevuld met koelwater uit de naburige kerncentrale van Tricastin. Op termijn zullen de krokodillehuiden dienen voor de fabricage van handtassen en schoenen. In plaats van zweetvoeten ... "straalvoeten".

● De eeuwenoude traditionele levenswijze van de Lappen dreigt verloren te gaan omdat de rendieren, waarvan de Lappen leven, steeds hogere concentraties van radioactiviteit vertonen na de ramp in Tsjernobyl.

● Unison Transformer Services, een filiaal van Union Carbide, heeft een methode ontwikkeld om PCB's uit bestaande transformatoren te halen. Dit gebeurt door de oorspronkelijke elektrische vloeistof (met 70% PCB's) te laten afvloeien, te vullen met de tussenvloeistof TF-1, die de overige PCB's eruit haalt, en tenslotte opnieuw te vullen met een diëlektrische vloeistof. De PCB's worden van de TF-1 gescheiden en verbrand.

● Naast het kerkhof van de stad Gent aan de Palinghuizen ligt een grote put met daarin, open en bloot, beenderen, half ingepakte lichamen, kist- en lijkresten. Resten van overledenen waarvan de grafconcessie is afgelopen. Hun graven worden opgeruimd en de "overschotten" op een hoop gegooid.

● Deskundigen van de Britse nationale Commissie voor stralingsbescherming hebben bij een onderzoek van de stofelijke overschotten van 3 overleden Sellafield-werknemers, een extreem hoge concentratie plutonium vastgesteld. De 3 ex-werknemers waren op gevorderde leeftijd aan hartziekten overleden.

● De eerste kerncentrale die in Japan werd gebouwd zal 10 jaar na sluiting worden gesloopt. Een woordvoerder van het Japans onderzoeksinstituut voor kernenergie zei dat de ontmanteling van de proefreaktor 6 jaar in beslag zal nemen en ongeveer 10 miljard yen (2,72 miljard fr.) zal kosten.

● De Franse minister van milieubescherming heeft besloten een "mijnheer Pyraleen" te benoemen. Deze krijgt tot taak apparaten waarin pyraleen - een uiterst giftig isolatiemateriaal dat dioxine bevat - wordt gebruikt, op te sporen, om te bouwen en beter te beveiligen.

● Binnenkort zal men op de biologisch gekweekte landbouwprodukten een kwaliteitslabel zien onder de naam Bio-Control Belgium. Dit is een initiatief van de onlangs opgerichte Nationale Unie voor Biologische Landbouw (NUBILA), een vereniging die de biologische landbouw wil propageren.

● Bijna 30 jaar geleden heeft een bommenwerper van de Amerikaanse luchtmacht per ongeluk een waterstofbom laten vallen tijdens de landing op een luchtmachtbasis bij Albuquerque. De bom was echter niet geëxplodeerd. Details omtrent het ongeval werden 30 jaar lang geheim gehouden.

● Volgens verantwoordelijken van gespecialiseerde ophaaldiensten springen de ziekenhuizen met hun afval veel te lichtzinnig om. Het is niet ongewoon anatomisch afval uit operatiekamers terug te vinden in gewone vuilniszakken. Vaak zijn de zakken slecht gesloten, onhygiënisch verpakt.

Jean-Luc Van den Eede

Uit sympathie

ANBIHYP

SPAARKAS KREDIETEN

ALGEMEEN REGLEMENT
Titel II / Hfdst. I

89/10

3. Gebodsteken
(blauw en wit)

a) Oogbescherming verplicht

b) Veiligheidshelm verplicht

c) Gehoorbescherming verplicht

d) Adembescherming verplicht

e) Veiligheidsschoenen verplicht

ZIEK WORDEN OF STEMPELEN

In tijden met een hoge werkloosheidsgraad vallen aspecten als de veiligheid, de gezondheid en het globale arbeidsmilieu van de werknemers moeilijk aan te kaarten. Om hun concurrentiepositie te vrijwaren zijn werkgevers minder bereid te investeren om de arbeidsomstandigheden te optimaliseren. De werkgevers chanteren de werknemers met het tewerkstellingsargument, met loon. De werknemers krijgen de "keuze": ofwel werkzekerheid in de bestaande omstandigheden, ofwel het bedrijf sluiten en stempelen. Ten koste van wát wordt deze keuze uiteindelijk gemaakt?

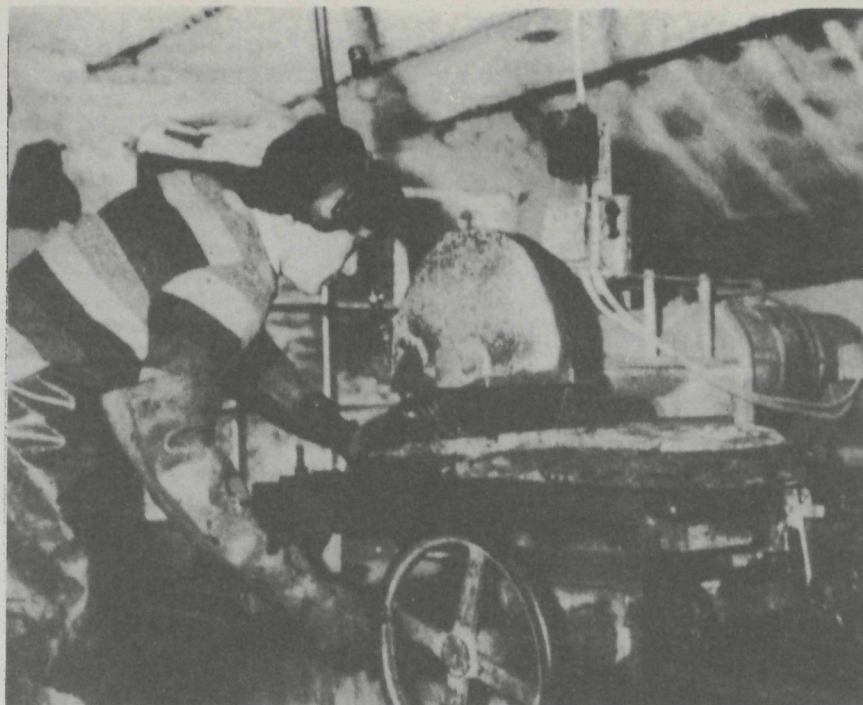
De vakbonden en de campagne 'Milieu in en om het bedrijf' van de werkgroep Arbeid en Milieu, die reeds werd voorgesteld in Milieurama 9, willen nieuwe aandacht voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers. Milieurama vroeg Miel Kooyman (ABVV) en Paul Silon (ACV) hoe zij aankijken tegen deze campagne en tegen een situatie waarin het moeilijker wordt de kwaliteit van de arbeid te verdedigen.

Miel Kooyman werkt als verantwoordelijke van het interprofessioneel vormingsinstituut van het ABVV en zetelt ten individuele titel in de werkgroep Arbeid en Milieu. Paul Silon is binnen het ACV verantwoordelijk voor de dienst onderneming en volgt deze problematiek nauwgezet.

Op welke wijze worden de vakbonden betrokken bij deze campagne 'Milieu in en om het bedrijf' dat een initiatief is van de werkgroep Arbeid en Milieu?

Miel Kooyman: Na de meer theoretische onderwerpen uit vorige jaren kozen we nu een konkreter, praktischer thema waaraan ook na het afsluiten van de campagne een vervolg kan gegeven worden. Dit onderwerp was gedeeltelijk een voorstel van vakbondsmensen vanuit de redenering dat het leefmilieu buiten de bedrijven, waarvoor de milieubeweging veel aandacht heeft, gekoppeld kan worden aan het milieu in de bedrijven. Op dit moment is een structureel samenwerkingsverband tussen arbeiders- en milieubeweging niet mogelijk. Misschien is dat ook niet nuttig want de individuele standpunten worden dan afgezwakt. De vakbond als instantie houdt wat afstand t.o.v. deze campagne. De vakbeweging heeft een grotere traditie en geschiedenis en denkt ook veel structureler dan de milieubeweging. Ze staat een beetje huiverig tegenover een informele overlegstructuur waarbij de afvaardiging zowat door het toeval wordt bepaald en niet door het democratisch principe.

Paul Silon: Tot op heden bestaan er tussen milieubeweging en arbeidersbeweging enkel losse contacten op plaatselijk vlak. Wellicht wordt dat overleg wat meer gestructureerd door de onderlinge contacten in het opgericht Belgisch comité voor het Europees leefmilieujaar waarin zowel de milieubeweging als de arbeidersbeweging vertegenwoordigd zijn. Want door een gesprek tussen beide belangengroepen kan de idee groeien dat milieuzorg en tewerkstelling niet noodzakelijk tegengesteld zijn; geplande milieuzorg kan zelfs werkscheppend zijn. Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat de milieubeweging bij de werknemers dikwijls ervaren wordt als een bedreiging voor hun bestaanszekerheid, waardoor ze de positieve aspecten van de milieubeweging

wat vergeten. In de milieubeweging wordt niet altijd aanvaard dat de werknemers het reële belang van werk, inkomen, en toekomst verdienen.

Beide groepen kunnen best in plaatselijke ondernemingen tot oplossingen komen die zowel rekening houden met de belangen van de werknemers als met de zorg voor het milieu. Eigenlijk mag deze samenwerking niet te vlug gestructureerd worden. Dat werkt te bureaucratisch. Beide groepen moeten elkaar niet zozeer rond theoretische beschouwingen vinden, maar vooral rond de praktische aanpak van problemen en dat veronderstelt een zekere rijpheid aan beide kanten, wat niet altijd gemakkelijk is door vroegere ervaringen of door specifieke tewerkstellingssituaties.

Miel Kooyman: We mogen inderdaad geen te grootse plannen koesteren op vlak van overlegstructuren. De tijd van alleen praten is echter wel voorbij. Plaatselijk moeten de koppen bij elkaar gestoken worden om gezamenlijke acties te overwegen in plaats van met getrokken messen tegenover elkaar te staan. Bij de sluiting van het Gentse bedrijf Bleu d'Outremer - dat om milieure-

denen dicht zou zijn gegaan - bleek bijvoorbeeld dat er vooraf géén gesprek is geweest tussen arbeiders- en milieubeweging. Konklusie daaruit is dat we in de belangrijkste industriezones naar een concreet overleg moeten komen, zonder te hervallen in de zoveelste structuur.

Wat zijn de verwachtingen van deze campagne? Welke concrete maatregelen kunnen voorgesteld worden?

Miel Kooyman: Konkrete resultaten zijn bijvoorbeeld plaatselijke sectoriële overlegcomitees tussen arbeiders- en milieubeweging, tactische en strategische afspraken, doorspelen van de elementaire informatie.

Paul Silon: Belangrijk is dat beide bewegingen elkaars standpunten leren kennen, dat rond bepaalde problemen samengewerkt wordt. De beschikbaarheid van deskundige informatie is daarbij onontbeerlijk. Ik denk bijvoorbeeld aan een goede toegankelijke databank over giftige stoffen.

Zijn dat resultaten die plaatselijk afgedwongen moeten worden?

Paul Silon: De eerste contacten situeren zich ter plaatse omdat

daar gemeenschappelijke problemen bestaan, die echter niet altijd even gemakkelijk te onderscheiden zijn. Denk maar aan de ingewikkelde situatie van een industriezone waar propere bedrijven dikwijls last hebben van de vervuiling van andere bedrijven.

Eigenlijk is de milieuzorg een maatschappelijk waardenprobleem. Werknemers leven voortdurend in een systeem dat geld en winst tot belangrijkste waarden maakt. Milieu en gezondheid blijven op het achterplan in dit cultuurpatroon. De moeilijke opgave om deze waardenbeleving te veranderen en de mensen te motiveren voor andere dingen dan geld is een gemeenschappelijke zaak voor de milieu- en de arbeidersbeweging. We moeten tot een situatie komen waarbij aan milieu een reële waarde wordt gehecht, waarvoor men geld over heeft, waarvoor de politiek zich inspant, zodat dit idee ook in de ondernemingen wordt verspreid. Door toedoen van de milieubeweging en het jarenlange vechten voor veiligheid en gezondheid vanwege de vakbond komt hierin stilaan verandering.

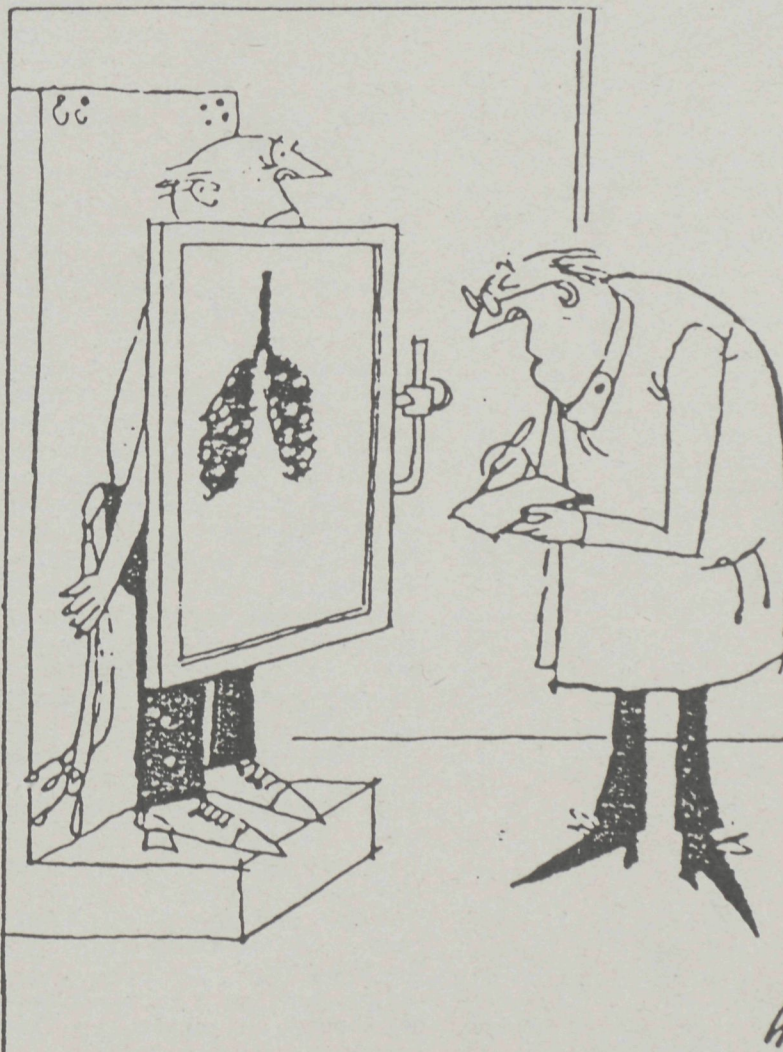
Waardepatronen veranderen; onderlinge interesse opwekken tussen milieu- en arbeidersbeweging is allemaal goed en wel, maar hoe wordt zo'n moeilijk veranderingsproces gestart?

Paul Silon: Dat is een complex probleem. Ten eerste is belangrijk dat het milieu, de veiligheid en de gezondheid maatschappelijke aandacht krijgt. Als de werkgever aandacht heeft voor de arbeidssituatie in de onderneming heeft dit onvermijdelijk invloed op de arbeiders en het gehele ondernemingsklimaat. Ten tweede moet je het fatalisme bij de mensen wegnemen; ze bewust maken dat ze zélf iets aan een situatie kunnen doen. De arbeiders moeten sensibel gemaakt worden voor de kwaliteit van de arbeid in hun

direkte omgeving zodat ze ook vatbaarder worden voor de verder afgelegen milieuproblematiek.

Miel Kooyman: De arbeiders kijken vaak niet verder dan de eigen bedrijfsmuren; de milieubeweging heeft vaak geen weet van de omstandigheden in de bedrijven. We willen aan beiden de realiteit laten zien, maar de moeilijkheid is uiteraard de nodige aandacht te vragen van de andere partij voor problemen waarmee ze niet direkt gekonfronteerd worden. Het is overduidelijk dat het leefmilieu ook van belang is voor de arbeiders. Ze wonen dikwijls dicht tegen de fabrieken en komen direkt

en als eerste in aanraking met vervuiling. Hopelijk brengt deze campagne de milieubeweging dicht bij de arbeidersbeweging en omgekeerd. Vanuit de arbeidersbeweging zullen alleszins mensen getuigenissen over de arbeidsomstandigheden in de verschillende sectoren brengen. De milieubeweging kan op die manier kennis nemen van deze situaties. Verder zullen ongetwijfeld gedachtenwisselingen plaats vinden, waardoor werknemers serieus gaan nadenken over de werksituaties, de arbeidsongevallen, en dergelijke. Bedoeling is ook de hogere vakbondsinstaties duidelijk te maken dat deze problematiek aandacht vereist.

' ... U krijgt een verwijsbriefje voor de schoorsteenveger ... '

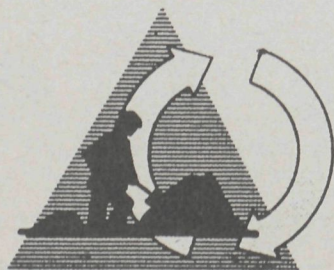
ZIEK WORDEN OF STEMPELEN

Een manier om de onderlinge kontakten uit te breiden zijn bijvoorbeeld de overkoepelende komitees voor veiligheid en gezondheid in de grote industriezones; een betrachting die reeds jarenlang door de vakbonden wordt bepleit, maar die vastloopt op de weigering van het patronaat.

Komt deze campagne niet op het aktieterrein van de komitees voor veiligheid en gezondheid?

Miel Kooyman: Inderdaad. De komitees voor veiligheid en gezondheid houden zich bezig met alle werkaspecten in het bedrijf zelf, maar kijken weinig naar het milieu buiten het bedrijf.

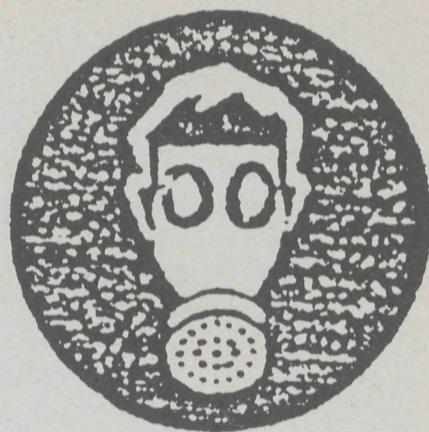
Paul Silon: De campagne handelt over hetzelfde grondprobleem, de gezondheid van mensen, als de werkzaamheden van de komitees voor veiligheid en gezondheid. Daarbij vallen een aantal gezamenlijke raakvlakken te onderkennen. Maar de opdracht van de komitees is de interne onderneming schoon te houden en de milieubeweging verdedigt de algemene milieubelangen. Men kan niet stellen dat de milieu- en de arbeidersbeweging totaal dezelfde belangen hebben. Wil men iets samen bereiken dan moet men op de eerste plaats dat verschil in belangenverdediging en de daarmee gepaard gaande spanningen als reële gegevenheden aanvaarden.

Ondanks de inzet van deze komitees gebeuren regelmatig ongevallen ten gevolge van slechte arbeidsomstandigheden. Hoe kan men dergelijke situaties vermijden?

Miel Kooyman: Vanuit onze vormingspraktijk ervaren we dikwijls dat in een krisisperiode enorm op veiligheid wordt besnoeid voornamelijk omdat deze besparingen niet zo zichtbaar zijn. Daarbij komt nog dat de werknemers moeilijk te overtuigen zijn van het nut van bijvoorbeeld veiligheidskledij of veiligheidsmiddelen. We moeten de mensen daadwerkelijk stimuleren de veiligheidsvoorzieningen te gebruiken. Dikwijls brengen ze een zeker ongemak mee omdat ze gepaard gaan met extra inspanningen. Hierdoor wordt de veiligheid evenwel een handig chantagemiddel voor de werkgever. Veiligheidsmiddelen vergen immers een (grote) investering. De werkgever ziet ook dat de veiligheidsvoorschriften niet altijd optimaal worden nagevolgd en 'garandeert' de werknemers werkzekerheid op voorwaarde dat hij de veiligheidskosten niet verder moet betalen. Ondertussen werken de arbeiders natuurlijk verder in een onveilige situatie. Eigenlijk is het een zeer dubbelzinnige situatie: enerzijds wordt enorm besnoeid op veiligheid en dergelijke, anderzijds merken we dat rond deze onderwerpen nog konkrete resultaten kunnen bereikt worden. 't Is jammer, maar er zal een ramp à la Bhopal moeten gebeuren vooraleer men bewust wordt van sommige onveilige arbeidsomstandigheden.

Paul Silon: De milieubeweging gaat er onterecht van uit dat de vakbond pas nu de milieuproblematiek ontdekt. Reeds dertig jaar geleden vocht de vakbond voor de komitees en de Hoge Raad voor veiligheid en gezondheid en werden opleidingen aan militanten gegeven. Er gebeuren wel degelijk enorme inspanningen om arbeidsomstandigheden te verbeteren, onderschat dat niet. Maar het gaat over een complex gebeuren: bij

een ongeval komen een veelheid aan technische en menselijke factoren kijken. Omdat de werkgevers ook in krisistijd redeneren in termen van winstmaximalisatie wordt nu eveneens met veiligheidsaspecten gekonkureerd. Veiligheid mag echter geen konkurentie vervalsend element worden; daarom lijkt mij een Europese veiligheidsnormering noodzakelijk. Verder moeten we de werkgevers duidelijk maken dat een goede veiligheid dikwijls kostenverlagend werkt. Werkgevers redeneren immers in financieel-kommerciële termen en leggen andere prioriteiten. Ook hier weer speelt dat cultuurpatroon. In Zweden bijvoorbeeld wordt een veel groter belang gehecht aan de arbeidsomstandigheden, ze zijn bereid te betalen voor minder lawaai. De kwaliteit van de arbeid is daar trouwens een politiek item in tegenstelling tot hier. Om dat te bereiken is een professionelere aanpak vereist, waarbij veiligheidsdeskundigen degelijk worden opgeleid.

De werknemers zijn schijnbaar slecht op de hoogte over het werken met gevaarlijke stoffen. Is informatie hier de eerste opgave?

Paul Silon: Bewust maken van de eigen situatie en de schrik wegnemen is de opdracht, zodat de werknemers zelf om informatie komen

vragen. Want informatie van bovenaf gaat snel over de hoofden heen.

Miel Kooyman: De vaststelling van de gebrekkige kennis klopt. Tijdens de vorming worden de gevaarlijke stoffen, de etikettering, enz., behandeld. Belangrijk is vooral dat het gevaar van werken met giftige stoffen wordt ingezien.

Moeten de slechte arbeidsomstandigheden naar buiten worden gebracht?

Paul Silon: Dat is een groot dilemma. Bij een bekendmaking speelt het gevaar dat de direktie in het defensief gaat en dat van een konstruktieve dialoog geen sprake meer is. Langs de andere kant kan vanuit een goed georganiseerde bekendmaking een druk ontstaan die tot oplossingen leidt (cfr. asbest). Naargelang de situatie moet een strategiekeuze gemaakt worden.

Wordt gedacht aan wettelijke normeringen ter verbetering van de arbeidsomstandigheden? Ik denk aan doorgedreven veiligheidsvoorschriften, etikettering van chemische produkten enz.

Miel Kooyman: Het is niet de bedoeling dat we op het einde van de campagne een pasklaar wetsvoorstel maken. Er zullen ideeën opborrelen, maar de eisen naar verandering van de wetgeving moet groeien vanuit de plaatselijke situaties. Konkrete gebeurtenissen kunnen aanleiding geven tot een politie-reglement, provinciale verordeningen, enz.

Trouwens reeds binnen de huidige wetgeving (o.a. algemeen reglement op de arbeidsbescherming in de bedrijven) zitten mogelijkheden om wan-toestanden uit te brengen. De komitees voor veiligheid en gezondheid kunnen flagrante inbreuken op milieu signaleren, kunnen beroep doen op externe deskundigen, wat echter té weinig gebeurt. In dit kader is het bijvoorbeeld volstrekt mogelijk dat deskundigen uit de milieubeweging worden geraadpleegd.

Paul Silon: Wetgeving is een instrument dat vooral van belang is om te vermijden dat milieuzorg en concurrentie vervalsende faktor zou spelen.

Met de wil tot het nemen van daadwerkelijke maatregelen komen we onvermijdelijk op het vlak van de politieke besluitvorming. Op politiek vlak lijkt voor deze problemen nauwelijks aandacht te bestaan. Hoe brengt men onderwerpen als veiligheid, milieu daar aan?

Miel Kooyman: De vakbond werkt enerzijds syndikaal (overleg met patroon, paritair komitee, nationale raad voor de veiligheid,...) en anderzijds vormt ze een drukingsgroep t.a.v. politieke partijen. Het ABVV werkt bij voorkeur met de SP omdat deze partij het nauwst aanleunt bij de begin-sen, ideeën en standpunten van het ABVV. Belangrijk blijft dat ook Agalev in de werkgroep Arbeid en Milieu blijft zetelen omdat een zo breed mogelijk forum gevormd moet worden.

De regering zal van deze onderwerpen geen punt maken. Men verschuilt zich achter de hopeloze bevoegdheidsverwarring- en discussies om de verantwoordelijkheid te ontvluchten. In België wordt een dagjespolitiek beoefend die preventief werk nauwelijks toelaat. Er moet eerst een ernstig ongeval gebeuren, vooraleer men veiligheidsnormen gaat stellen.

Paul Silon: De overheid zou een veel positiever klimaat kunnen scheppen t.a.v. het milieu, zou het onderwijs en het onderzoek in verband met het milieu kunnen stimuleren. Het milieu moet aanzien worden als een essentieel onderdeel van het leven en niet als een aanhangsel. Bij een aantal politici is deze wil wel aanwezig om een meer dynamisch beleid te voeren, maar hun stem vindt nog te weinig gehoor in het politieke bestel, tenzij om een aantal initiatieven te aanvaarden die de groenen de wind uit de zeilen neemt. Welke partij ook aan de macht

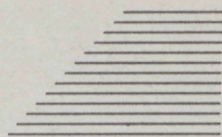
is, een samenhangend en door-gedreven beleid ontbreekt. De oorzaken hiervoor zijn zeer verscheiden: de technici-teit van de dossiers, de be-voegdheidskonflikten tussen minister en staatssekretaris, de druk van bepaalde belangen-groepen, enz.. Maar vooral het niet akseptereren van een gezond milieu als een reëel menselijk belang is een reden. We moeten bv. vaststellen dat sinds jaren de ministers van arbeid vooral aandacht hebben voor het verbeteren van de werkloosheidsstatistieken en geen échte ministers van arbeid zijn met een bekom-mernis om het arbeidsmilieu.

Moeten in deze problematiek, in deze campagne, de werkge-vers die de uiteindelijke beslis-singsmacht hebben over veilig-heid, milieu, gezondheid niet betrokken worden?

Miel Kooyman: Het patronaat neemt een zeer onwrikbare positie in en heeft nauwelijks oog voor de veiligheid. Ze overtuigen over het belang van het milieu zal geen eenvoudige zaak zijn. We moeten hen, denk ik, overtuigen met hun eigen argumenten (het kostenaspect), want een principiële inbreng heeft op hen geen enkele vat. Een juiste redenering is dan dat de kosten van de milieuschade op lange termijn veel groter is dan de kosten van preventieve maatregelen te nemen.

Paul Silon: Globaal gezien zijn in België de werkgeversor-ganisaties zeer slechte gespreks-partners. Het ontbreekt hen aan interesse, professionaliteit, kennis van de problemen en de wil om deze thema's van het ondernemingswezen au sérieux te nemen. De werkge-vers voelen zich alleen bevoegd en verantwoordelijk over de financieel-ekonomische kant van de onderneming. Over lonen kan gemakkelijk onder-handeld worden, maar voor de kwaliteit van de arbeid bestaat weinig interesse bij de patronale organisaties. Gelukkig neemt die interesse toe bij een aantal individuele werkgevers.

Geert Selleslach

* De verkoop van loodvrije benzine in ons land is een flop, zo blijkt uit het antwoord van de staatssekretaris voor leefmilieu op een vraag van dhr. Peeters (VU). Amper 34 stations verkopen loodvrije benzine en in de tweede helft van 1985 bedroeg de verkoop slechts 200.000 liter. Gewoontegedrag en gebrekkige voorlichting van de chauffeurs zijn hier niet vreemd aan. Zeker ook het feit dat loodvrije benzine gemiddeld zo'n 2 frank duurder is dan gelode. Fiskale maatregelen om loodvrije benzine aantrekkelijker te maken dringen zich blijkbaar op.

* Uit het antwoord van minister Lenssens aan dhr. Galle (SP) blijkt dat maar liefst 600 adviezen en bezwaren werden ingediend bij het ontwerp-afvalstoffenplan. In functie van deze bezwaren is het noodzakelijk een aantal voorstellen nader te evalueren en eens dit gebeurd is, zal het afvalstoffenplan aan de Vlaamse Exekutieve worden voorgelegd, aldus de minister.

Het wordt stilaan tijd dat het afvalstoffenplan 1986-1990 eindelijk van kracht wordt, zodat aan een aantal mistoestanden inzake afval een einde kan gemaakt worden. O ja, uit goede bron vernamen we dat het herwerkte afvalstoffenplan al van begin dit jaar op het kabinet van de minister bezorgd werd. Als die "evaluatie" nog lang gaat duren, kan men het afvalstoffenplan inderdaad in de vuilnisbak gooien.

* Uit het antwoord van mevrouw Miet Smet op een vraag van dhr. Gabriëls (VU) blijkt dat een fosfaatbeleid in ons land nog niet voor morgen zal zijn. Terwijl in Zwitserland vanaf juli '86 fosfaathoudende wasmiddelen verboden zijn, is er in ons land geen beperking inzake het gehalte aan fosfaten in de wasmiddelen. De staatssekretaris voor leefmilieu stelt dat een totale herleiding van het gehalte fosfaten slechts wenselijk zou zijn wanneer de vervangingsprodukten minder schadelijk zijn en wanneer deze totale herleiding een werkelijke verbetering van de toestand op het gebied van de eutrofiëring zou kunnen teweegbrengen.

Ter informatie van de staatssekretaris: op de fosfaatstudiedag georganiseerd door de Bond Beter Leefmilieu op 3 mei jongstleden is gebleken dat fosfaten uit wasmiddelen liefst voor 42% van de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater verantwoordelijk zijn.

Dirk Van Melkebeke

IN MEMORIAM ROELAND DIRKS

Donderdag 11 september 1986. Een van de 2000 jaarlijkse verkeersslachtoffers is Roeland Dirks. Hij was nog geen 47 jaar oud, vol toekomstplannen die zouden volstaan om nog eens zoveel jaren creatief bezig te zijn.

Roeland was van 1978 tot 1983 algemeen sekretaris van de Bond Beter Leefmilieu - Vlaanderen. Daarnaast werkte hij mee aan BRT-milieuprogramma's zoals "SOS Natuur", "Leven en Laten Leven" en "Allemaal Beestjes". Tot 1985 realiseerde hij TV-programma's voor het VNOS, waarna hij zich vestigde als zelfstandig realisator van (video-)films. Bij het Davidsfonds verschenen zijn boeken "Stervende Natuur" (1973), "Om te overleven" (1977) en "Als de rekening komt" (1985). Roeland bleef ook altijd actief als lesgever op de cursus natuurgids van het CVN.

Zijn capaciteiten en deugden beschrijven hoeven we niet meer. Aan de jaren samenwerking hebben we een goede herinnering. Voor de nog langere jaren echte vriendschap blijven we dankbaar.

LG

BELGISCH KOMITEE VOOR HET EUROPEES JAAR VAN HET LEEFMILIEU: EEN VALSE START.

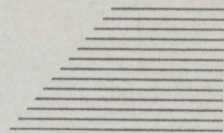
Op 1 augustus 1986 werd professor Bocken als voorzitter van het Belgisch comité voor het Europees jaar van het leefmilieu vervangen door de Brugse visgroothandelaar Dries Van den Abeele. Bocken nam officieel ontslag wegens een overvolle agenda, maar naar verluidt gaven de stammentwisten tussen beide taalgroepen eveneens aanleiding tot de personenverschuiving op de voorzitterszetel. De Vlamingen willen immers niet dat de Walen zich inlaten met milieuprojekten in Vlaanderen en omgekeerd. Door de geringe financiële armslag (4,5 miljoen fr. waarvan in eerste instantie 1,5 miljoen werd voorzien voor een galakonzert in de Muntschouwburg) en de matige vertegenwoordiging van de milieuorganisaties naast werknemers- en werkgeversverbonden, wetenschappelijke instellingen e.d. bleef het Belgisch comité verkrampd in de startblokken zitten. Na deze kritiek bleek alvast dat ook voor staatssecretaris Miet Smet een groot koncert niet garant staat voor een succesvolle informatiekampagne over de milieu-problemen.

Deze 'verwarde' stemming is plots omgeslagen want tijdens de eerste plenaire zitting onder leiding van Dries Van den Abeele - gewezen schepen van de stad Brugge, voorzitter van de Belgische afdeling van de Internationale Raad voor monumenten en landschappen ICOMOS, ondervoorzitter van de Koninklijke Kommissie voor monumenten- en landschapszorg - "is de eenparige wil gebleken om, in het kader van het Europees jaar een sterk Belgisch comité te structureren, dat een geëerbiedigde gesprekspartner zal zijn voor de instanties van de EEG", zo meldt ons een persbericht van het Belgisch comité. Deze nieuwe wind is blijkbaar totaal want het persbericht vervolgt onduidelijk: "terzelfdertijd zal de samenwerking en de taakverdeling tussen de nationale en regionale instanties op zo'n wijze geregeld worden dat de wrijvingen worden weggewerkt die hieromtrent waren ontstaan". Eufemisme? Euforisch optimisme? Het Belgisch comité vergadert opnieuw, maar wordt ook een bevredigende oplossing gevonden voor bovenstaande probleemgebieden? Kommunautaire ogen kijken eens te meer scherp toe op de volgende handelingen.

Deze moeizame start rechtvaardigt de vraag naar het nut van een dergelijke campagne, naar de duurzaamheid van een gelijkaardige organisatiestructuur. De campagne kan positief bijgestuurd worden, daarvoor rest er nog voldoende tijd, maar de mislukkingen van de voorbije "jaren van 's..." komen reeds om het hoekje kijken.

Dat alles belet niet dat het Belgisch comité ondertussen is overgegaan tot de stichting van een vzw "Fonds voor het leefmilieu", dat de gelden zal beheren die door de EEG en door de Belgische regering ter beschikking gesteld worden voor leefmilieuprojekten in België. Het Fonds zal hiervoor ook bijkomende middelen aantrekken. Tevens is voortaan het sekretariaat van het Belgisch comité, o.l.v. Hubert David, operationeel. Vanaf oktober zal het "Bulletin Leefmilieu" uitgegeven worden. Daarin zullen inlichtingen verstrekt worden over de vooruitgang van de Europese campagne. Belangstellenden kunnen voor inlichtingen terecht op het adres: **Wetstraat 56, 1000 Brussel.**

GSe

GOLVEND GEWELD

Toegegeven, de golf-society heeft een goede neus voor waardevolle landbouw- en natuurgebieden. De uitverkoren gebieden in De Panne, Knokke-Heist, Zeebrugge, Melsbroek, Aartselaar, Hasselt, Zottegem, Petegem, Oudenaarde, 's Gravenwezel, Wommelgem,..., situeren zich grotendeels in beschermde gebieden. Geen nood zegt de golflobby: de plaatsen waar de natuur haar gang kan gaan moeten dringend door een mensenhand opgekuist worden en vervangen worden door een egaal groen tapijt. Maar wat belangrijker is: er spelen zakelijke belangen. Tussen cocktail, bal en stick loert namelijk een Japanse invasie.

Hoe belangrijk deze informele kontakten worden geacht, toont de samenstelling van de vzw Brabantse golf aan. Minister Geens, samen met o.a. kollega De Keersmaecker van landbouw, voorzien al golvend lonende economische kon(t)rakten af te sluiten. De gewestplannen, de geklasseerde landbouw- en natuurgronden komen daarbij onder druk te staan. Alhoewel tot nu toe slechts één golfterrein (Hasselt) een officiële startvergunning kreeg, zijn de dreigende wolken verre van afgewend; getuige de recente gebeurtenissen omtrent de Houtsaegerduinen in De Panne. Getuige ook de uittaling van minister Pede: "men moet mee evolueren met de noden van deze tijd, ook op het vlak van recreatie en de dynamiek van de maatschappij moet vertaald worden in de dynamiek van de gewestplannen".

Het is duidelijk: de golfterreinen bedreigen de gewestplannen en bestaande klasseringsbesluiten. Heel deze zaak toont ook duidelijk de waarde aan die politici hechten aan beschermde gebieden. Want ook gemeenteraden zien heil (lees: inkomsten) in deze nieuwe rage en enkele overereeuwse adellijken kunnen op die manier een fikse cent overhouden aan de verkoop of verhuur van hun kasteelparken.

Ondertussen wordt reeds net over de Frans-Belgische grens gegolfd en legt een Vlaming in Retranchement (Zeeuws-Vlaanderen) een golfterrein aan. Nu nog een Lacostepubliek aantrekken.

→ 12 OKTOBER ← ANTI-TGV BETOGING

In afwachting van de resultaten van de samenkost van de pro-TGV-ministers, draait het anti-TGV-front op volle toeren. Op de nationale anti-TGV-vergadering van 27 augustus ll. te Leuven, waar 49 mensen aanwezig waren, kwamen 3 belangrijke zaken uit de bus:

- * Organisatie van een nationale **anti-TGV-betoging te Halle** op 12 oktober e.k. Mobilisatiemateriaal (affiches en pamfletten) en ander anti-TGV-materiaal (stickers en badges) is nog steeds te verkrijgen op het sekretariaat. De deelnemers aan de betoging worden verzocht zoveel mogelijk met de trein naar Halle te komen. Dit om symbolisch uiting te geven dat wij pro openbaar vervoer zijn.

- * aktie voeren **tegen** de TGV en **voor** openbaar vervoer op de trein-tram-bus-dag op 5 oktober.

- * Oprichting van een alarmkomitee waarvan de besluiten aan het anti-TGV-front zullen meegedeeld worden via een nieuwsbrief.

Het anti-TGV-front groeit gestadig aan: 127 mensen hebben ondertussen het platform ondertekend (deze lijst kan u aanvragen op het sekretariaat). Koördinatie-adres is het sekretariaat van de Bond Beter Leefmilieu: Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, 02/230 94 10.

Aktie voeren kost echter veel geld. Financiële steun van iedereen die het anti-TGV-front om welke reden dan ook wenst te steunen, is niet alleen welkom maar broodnodig. Storten kan op het rek.nr. van de Bond: 011-1475409-18 met vermelding van TGV NEE!

EUROPESE WOLF BEDREIGD

Er leven nog wolven in Spanje en Portugal. Ten onrechte worden deze dieren als gevaarlijk beschouwd: ze vallen geen mensen aan en een ontmoeting met zo'n dier is louter toeval. Wel zijn ze door hun geheimzinnige levenswijze niet erg geliefd.

Zo is de wolf in Portugal "jachtwild". Zelfs de overheid werkt hier aan mee door "bati-das" te organiseren. Dit zijn jachtpartijen met het geweer van oktober tot december en tijdens de voortplantingstijd in januari en februari worden drijvers en hondemeutes ingezet. Als je weet dat de stroperij daarbij nog welig tiert is het geen wonder dat nauwelijks 150 dieren in Portugal rondlopen.

In een poging aan deze toestand te verhelpen heeft de NCBR (Nationale Campagne Bescherming Roofdieren) in samenwerking met Portugese aktievoerders een steunfonds opgericht. U kunt in ruil voor een financiële bijdrage een informatiepakket ontvangen. Bovendien

kan men door storting van 250 fr. op rekeningnummer 068-0776500-42 op naam van

NCBR, postbus 10 te 9740 Gavere het uiterst boeiende boek "Over Belgische en andere onbestaande beesten" bestellen. Dit boek van Jan Desmet is een kritische beschouwing van hoe de mens - en in het bijzonder de Belg - zich opstelt ten aanzien van het dier. Per verkocht exemplaar gaat 100 fr. naar dit wolvenfonds. Er werd ons evenwel niet meegedeeld of Anton Koolhaas' goendroen in het boek werd opgenomen.
HB

test aankoop

VERBRUIKERS VERSUS MONOPOLIES

Hoe blauw ons land ook mag geworden zijn, er zijn nog steeds een aantal monopolies. Elektriciteit, gas, water, telefoon, kabeldistributie, post, openbaar vervoer: stuk voor stuk belangrijke zaken die in handen zijn van privé-, staats- of gemengde monopolies. Allemaal samen nemen zij een behoorlijke hap uit de gezinsbegroting.

De verhouding tussen die monopolies en hun klanten leidt evenwel tot steeds meer klachten en geschillen. Voor de Verbruikersunie (uitgever van Test-Aankoop) betekent dat boordevolle postzakken en telefoons die roodgloeiend staan.

Een enquête onder reizigers van NMBS, NMVB en stedelijk vervoer (Test-Aankoop nr. 268) kan als volgt worden samengevat: een nooit geziene ontevredenheid, duidelijke achteruitgang in de loop der jaren, een slechte prijs-kwaliteit verhouding en talrijke konkrete aanleidingen tot ontevredenheid. Beperkte initiatieven, schuchtere voorstellen, ontwerpen die tot niets leiden. Ingrijpende veranderingen (structuren, reglementen, verhaalmiddelen) vergen zeer veel tijd en stoten op tal van hindernissen. De Verbruikersunie gaat een ombudsdienst oprichten, die vragen en klachten zal noteren en die tot individuele of meer kollektieve oplossingen zal proberen te komen.

Voor meer inlichtingen kan je steeds terecht bij de Verbruikersunie-Test Aankoop S.V., Hollandstraat 13, 1060 Brussel, tel. 02/536 66 66, t.a.v. Marie Tack.
MDP

JAARVERSLAG OVAM

Enkele weken geleden verscheen het jaarverslag 1985 van de Openbare Vlaamse Afvalstoffen-maatschappij. Daaruit kunnen we een aantal interessante dingen leren.

De toezichhoudende ambtenaren van OVAM hebben in 1985 niet minder dan 221.525 km afgelegd. Daarbij werden 47 pro-justitia's opgesteld. Er werd ook ongeveer 200 maal opgetreden in nauwe samenwerking met de parketten. Op 1 juni startte de selectieve inzameling van oude geneesmiddelen. Daarvoor werden 5204

VIERVOUDIGE VERJAARDAG IN LIMBURG

De aktie "t Limburgs landschap in de kijker" ging op 14 augustus jl. officieel van start en duurde ruim een hele maand. Reden daartoe was een viervoudige verjaring: Natuurbeschermingsaktie Limburg (NAL) bestaat 10 jaar, Bero (vereniging actief rond de Zwarte Beek te Koersel/Beringen) werd ook 10 jaar, Stichting Limburgs Landschap 15 jaar en de Belgische Natuur- en Vogelreservaten 35 jaar!

Onze welgemeende gelukwensen gaan naar de vele Limburgers die honderden uren werk presteerden voor het behoud van hun groene provincie.
LG

recipiënten van 60 liter verdeeld. In de loop van 1985 werd al 76.200 kg opgehaald en vernietigd. De meldingsplicht voor giftig afval werd slechts door 40% van de Vlaamse bedrijven nageleefd. Het slechtst scoort de sektor van de uitgeverijen en grafische industrie (21%) en de rekuperatiesector!! (29%). Er werden 537 bezwaren en adviezen m.b.t. het 'Ontwerpplan afvalstoffen 1986-1990' ingediend. Tussen haakjes gezegd: het definitieve afvalstoffenplan is er, meer dan een jaar na het afsluiten van de periode waarbinnen deze bezwaren en adviezen moesten worden onderzocht, nog altijd niet.

In 1985 werden ondermeer de volgende vergunningen afgeleverd: 4 voor het storten van vliegas, 17 voor het storten

HET TROPISCHE WOUD: GESCHIEDENIS

Met wat geluk zullen de tropische wouden (en daarmee de mensheid) toch niet tot de geschiedenis gaan behoren. De 41 producerende en consumerende landen zijn eindelijk, na een impasse van één jaar, tot een handelsovereenkomst gekomen die enkele unieke klausules bevat ten voordele van het milieu. In deze periode zijn er zo maar eventjes 12 miljoen hektaren tropisch woud verloren gegaan.

Het heeft meer dan 10 jaar geduurd tot de deelnemende landen tot een akkoord kwamen dat de naam meekreeg van "Internationaal akkoord over de tropische wouden".

De maatregelen hebben tot doel de verschillende deelnemende landen aan te moedigen om een politiek te voeren die het gebruik en de instandhouding van de tropische wouden in evenwicht houdt. Verder heft men een tax op de export ter financiering van herbebossingsplannen, wordt een ekoloog aangeworven, enz.

Meer informatie bij WWF International, World Conservation Centre, CH-1196 GLAND, Zwitserland, tel. 00 41 22/64 71 81.
MDP

van baggermateriaal, 43 voor industriële storten, 9 voor opslag en zuivering van afvalolie, 15 voor het ophalen ervan, 31 voor gemeentelijke containerparken, en 73 voor de rekuperatie van glas, papier en kunststoffen.

Het inventarisatie-onderzoek naar gebieden waar ten gevolge van vroegere of huidige stort-activiteiten milieuproblemen kunnen optreden, de zogenaamde "black points", werd verdergezet. Een evaluatie-onderzoek werd uitgevoerd te Bocholt, Genk en Middelburg, een saneringsonderzoek te Beerse, Gentbrugge en Zwijnaarde. Exemplaren van het 'Jaarverslag 1985' zijn te verkrijgen bij

OVAM, Kan. De Deckerstraat 22-24-26, 2800 Mechelen, tel. 015/20 83 20.
DS

in vogelvlucht

LAAT DE GEWESTPLANNEN...

De zomer is nog maar net voorbij of een hete herfst kondigt zich reeds aan. De heer Pede, notaris, voormalig voorzitter van de Vlaamse Raad, en nu Vlaams minister voor ruimtelijke ordening staat voor de enorme taak de aanvallen op de gewestplannen op te vangen. Vanuit verschillende hoeken staan de gewestplannen onder druk. De Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen - de naam staat garant voor het geloof in groei als remedie voor de crisis - beveelt gemeenten aan nieuwe industriegebieden in te planten aan autosnelwegen en andere "betere" liggingen (o.a. Beersel, Wetteren). Dat daarvoor landschappelijk waardevolle landbouwgebieden moeten sneuvelen zal alle groeidenkers een zorg zijn. Alles moet immers wijken als de moloch het wil. Edoch, de gewestplannen verhinderen dat gebieden automatisch van bestemming kunnen veranderen. Maar door een arrest van de Raad van State d.d. 20/12/1983 kunnen gemeenten afwijken van een gewestplan als het achterhaald is, de voorgestelde bestemming beantwoordt aan planologische noden en mogelijkheden, en alles is goed te lokaliseren.

Daarmee stond en staat de deur wagenwijd open, om zonder herziening van de gewestplannen toch bestemmingen te wijzigen. In deze zullen we zeer waakzaam moeten zijn en de strijd plaatselijk met de boeren moeten voeren.

Eveneens de gewestplannen ondergraven doen de "golfmollen". Nadat bekend werd dat Japaners investeren als er holes te slaan zijn, en Hasselt zich vergewiste dat "Duitse" Japaners zelfs in Limburg zouden komen golven, steeg de koorts. Het Floordambos kreeg rake klappen maar het gezamenlijk verzet, plaatselijk en gewestelijk, ook in volle vakantietijd, redde toch wat er te redden viel. We leerden er alvast uit dat de heer Pede het golven niet ongenegen is. Hij wil een aantal golfterreinen vergunnen. Wij kunnen hier klaar en duidelijk over zijn. Alhoewel we niet staan te trappelen om mee te golven, en het duidelijk is dat de elite hier weer eens een nieuw paradepaardje van stal haalt om zich te onderscheiden van de gewone man (die ondertussen de tennisracket en het paard heeft "geproefd"), mag men van ons golven. Maar niet op schaars landbouwgebied, niet in landschappelijk waardevol gebied, nog minder

in natuur- of bosgebied, liefst ook niet in parkgebieden die vooral een sociale functie moeten vervullen. Minister Pede, laat ze golven, als ze het niet kunnen laten, in recreatiegebieden, oude ontginningsgebieden, onderbezette industriegebieden. Maar wijzig a.u.b. daarvoor geen bestemmingen op het gewestplan, of laat ondergeschikte besturen daarvoor de bestemming niet wijzigen. Want als U, excellentie, dit niet doet, zal Vlaanderen een golf van opstanden te zien krijgen, waarin de milieubeweging en de boeren hun tanden in de nieuwe grasmatten zullen moeten plaatsen. Als ze tenminste hun geloofwaardigheid willen blijven behouden.

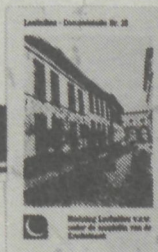
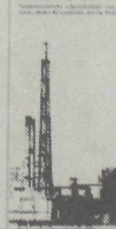
Als ook de TGV nog doorheen de gewestplannen gaat razen, is de ruimtelijke ordening in Vlaanderen van de kaart geblazen. En dat zal de Bond Beter Leefmilieu niet laten gebeuren!

Guido Steenkiste

Voor uw milieu-informatie:

- Bibliotheek	- Publikaties	- Bibliografieën
- Bemiddeling	- Normen	- Referenties
- Adressen	- Wetgeving	- Audio-visuele middelen
- Advies	- Techniek	

Leefmilieu

Eigen publicaties:

- Juridisch Milieucompendium
- Monografieën 'Leefmilieu Nu'
- Reeks 'Leefmilieu-Documentatie'
- Reeks 'Leefmilieu-Dossiers'
- Tweemaandelijks Informatieblad 'Leefmilieu'
- Verslagboek 'Stadsecologie'
- Lessenmap basisonderwijs

Voordelen voor abonnees op het blad 'Leefmilieu' (abonnement 1986: BF 150)

- 20% korting bij aankoop van monografieën 'Leefmilieu Nu' en 'Leefmilieu-Dossiers'
- op aanvraag een gratis exemplaar van de brochures 'Leefmilieu-Documentatie'
- toegang tot de bibliotheek
- prioritaire dienstverlening

STICHTING LEEFMILIEU v.z.w.

onder de auspiciën van de Kredietbank
p/a Rockoxcomplex - Kredietbank
Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen tel.(03)231.64.48

○ TSJERNOBYL ○

Sinds het ongeval in Tsjernobyl op 25 april zijn er hierover in het Nederlandse taalgebied niet minder dan vier uitgaven verschenen. In **Straling en radioactiviteit** geeft de bekende Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) een antwoord op meer dan 50 vragen over straling en radioactiviteit: welke typen kerncentrales zijn er? Wat is straling eigenlijk? Hoe wordt straling gemeten? Wat is stralingsziekte? Wanneer wordt het noodzakelijk mensen te evacueren? enz... **De kwestie kernenergie** poogt het publiek degelijk en objectief in te lichten over kernenergie, alhoewel er zeker rekening mee moet worden gehouden dat de auteur, Luc Gillon, een bekend voorstander is van kernenergie en tevens verbonden is aan het kernenergiepromotende Studiecentrum voor Kernenergie te Mol. **Tsjernobyl: de les is het juli-nummer van het Groene Omroepblad**; het behandelt zowel het Tsjernobyl-ongeval als de kernenergieproblematiek in het algemeen en de situatie van de energievoorziening in België. **Tsjernobyl, het einde van een nukleaire droom** is een verslag van de ramp in de kerncentrale van Tsjernobyl, geschreven door een team van zes journalisten van 'The Observer' die gespecialiseerd zijn op het vlak van kernenergie en Russische zaken. Het vertelt hoe de ramp is kunnen ontstaan, hoe de wereld erachter kwam, en wat de gevolgen zijn. **Straling en radioactiviteit: Tsjernobyl 1986**; Drachten/Leeuwarden, Friese Pers Boekery; verkrijgbaar bij A.W. Bruna & Zoon, Antwerpsesteenweg 29A, 2630 Aartselaar, tel. 03/887 40 18; 1986; 89 blz.; 160 fr., boekhandel. **De kwestie kernenergie: wat na Tsjernobyl? Welke energie voor onze toekomst?** Luc Gillon; Standaard Uitgeverij, Belgiëlei 147a, 2018 Antwerpen, tel. 03/239 59 00; 1986; 264 blz.; 795 fr., boekhandel.

Tsjernobyl: de les; Groene Omroep, Onderrechtstraat 69, 1000 Brussel, tel. 02/218 54 54; 1986; 48 blz., ill.; 50 fr., rek.nr. 799-5408110-71.

Tsjernobyl, het einde van de nukleaire droom; Het Spectrum, Bijkhoevelaan 12, 2110 Wijnegem, tel. 03/353 98 00; 1986; 214 blz.; 260 fr., boekhandel.

De groene klapper 86-87; Stefan Kleintjes, Han van Beusekom e.a.; Stichting MeMo, Amsterdam; verkrijgbaar bij Kritak, Vesaliusstraat 1, 3000 Leuven, tel. 016/23 12 64; 1986; 222 blz.; 200 fr., boekhandel.

Adressengids waarin 1700 mens- en milieuvriendelijke ondernemingen (uit Nederland) worden vermeld: producenten van windmolens en zonnepanelen, kringloopcentra, kaasmakerijen, natuurwinkels, enz...

Bossterfte in de Peel: Rolf Roos, Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 24 blz.; 4,5 gulden, giro 253 70 78.

Rapport waarin de recentste gegevens over de bossterfte in het Nederlandse natuurgebied de Peel (Oost-Brabant en Noord-Limburg) op een rij worden gezet.

Energieplan Amsterdam; Kontakt Milieubescherming Noord-Holland, Nicolaasstraat 2b, NL-1506 BB Zaandam, tel. 00/31/75/35 15 98; 1986; 38 blz.; 7,5 gulden, giro 194 55 44.

Investeringsprogramma 1986-1990 voor de stad Amsterdam waarin de mogelijkheden en beleids punten worden aangegeven voor energiebesparing in de woningbouw en de centrale energie-opwekking.

The EC-common agricultural policy and the environment; Dolf Logemann; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 27 blz.; 7,5 gulden, giro 253 70 78.

Engelstalige discussienota die werd geschreven naar aanleiding van het begin mei gehouden EEB-kongres over de gemeenschappelijke Europese landbouwpolitiek.

Reiniging van grondwater van voormalige gasfabrieksterreinen; J. Koning, M. Schöller en W.F. Kooper; Distributiecentrum Overheidspublikaties, Postbus 20014, NL-2500 EA Den Haag, tel. 00/31/70/78 99 11; 1986; 160 blz.; 35 gulden, giro 751 onder vermelding van ISBN 90 12 05329 3.

Deze studie bevat de inventarisatie van de grondwaterverontreiniging op een 100-tal (Nederlandse) gasfabrieksterreinen, evenals de hiervoor in aanmerking komende zuiveringstechnieken.

AARDGAS

Milieuvriendelijk

→ vervolg blz. 31 kalender.

* 17, 24 oktober en 7 november organiseert de Volkshogeschool Elcker-ik de informatiereeks "Tsjernobil, het einde van de nukleaire droom". Op 17 oktober worden alle gegevens op een rijtje gezet door Jan Michiels en prof. Gillon (gevraagd). Op 24 oktober worden diverse kabinetsleden gekonfronteerd met deskundigen over de gevolgen van Tsjernobil inzake de veiligheid, de gezondheid en het energiebeleid. Op 7 november volgt een debat met vertegenwoordigers van de politieke partijen over de politieke gevolgen voor het kernenergieprogramma in ons land. Telkens om 20 uur in Elcker-ik, Breughelstraat 31, 2018 Antwerpen, tel. 03/218 65 60, inl. Luc Steenkiste.

* Op 22 oktober 1986: studiedag over de wenselijkheid en haalbaarheid van uit te voeren saneringsmaatregelen in de met zware metalen verontreinigde Brabantse en Limburgse Kempen, "Schoonmaken van de Kempen: nodig, maar ook mogelijk?", in Weert (Nederland), inl. Brabantse Milieufederatie, Postbus 591, 5000 AN Tilburg, tel. 013/35 62 25.

* 26 oktober: debat "Strategie van de milieubeweging voor de jaren '90" met P. Staes, G. Steenkiste, B. Rombouts, H. Abts, M. Pallemarts in de Hoogstraat 12, Antwerpen (vermoedelijk, want niet vermeld op aankondiging...) om 11.30 uur, toegang gratis, op 23 november idem over "Monumenten-zorg: de toekomst van het centraal station".

* 15 november: derde ontmoetingsdag van de werkgroep Arbeid en Milieu "Milieu in en om het bedrijf; welke samenwerking tussen milieugroepen en vakbonden", in UFSIA, Rodestraat 14, Antwerpen, 10 - 17 uur, inl. Luc Steenkiste, Breughelstraat 31, 2018 Antwerpen, tel. 03/218 65 60.

LG

Berichten voor de Milieurama-kalender van november moeten voor 10 oktober a.s. toekomen op het sekretariaat van de Bond Beter Leefmilieu.

BETOOGING

ZONDAG 12 OKTOBER 14.30u

Station van Halle

Vertrek: 14u30 Kardinaal Mercierplein (vlakbij station)

aankomst: 17u. Possazplein (toespraken, animatie)

inl.: BBL, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, 02/230 94 10.